

חוברת

דף השבוע

מסכת נדרים חוברת ח

דף ל"ג

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה חמשה חלקים:

- א **עזר ללימוד הר"ן** - להדגיש החלק שבדברי הר"ן שהם פירוש על הגמ'.
- ב **קושיות פשוטות** - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד.
- ג **עומק הדף** - להעמיק קצת בגמ' ובפירוש הר"ן על פי גדולי המפרשים.
- ד **הלכות הדף** - נידונים חשובים בהלכה היוצאים מלימוד הגמ'.
- ה **סוגיית הדף** - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות.

גמ' (ל) לשל לג: וסס
[נמן] (ב) כחכות ק.
[ב"ק נה. ב"ב נג.]
(ד) [כחכות קת. ע"ש]
ר"ן (ה) [י"ל] וטענת
ליראות]

הנהגות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה שוקל וכו'
כלום הפ"ד ואח"כ י"ל
סיפאק גמ' ואח"כ מ"ה
מדקת וכו' פירוש ממש
אלמא כ"ל והד"ה:

והא מן מאכל עצמו נדר. ואמאי אסור להשאילו נפה והני לאו מאכל
נינהו: הנאת מאכלך עלי. יהא אסור: ואימא. מאי הנאת מאכלך
שלא ילעוס חיתין שלו ויתן על גבי מכתו והיינו נמי הנאת מאכלך
ואכתי אמאי לא ישאילנו נפה וכברה: המביאה לידי מאכלך עלי.

ונפה לא ישאילנו לו: אפי' שק וכו'
ואפי' צנא בעלמא. של מדיר אסור
למודר ליתן בה פירות דהנאה המביאה
לידי מאכל הוא ואסור: סוס לרכוב
עליו. לילך לבית המשחה: או טבעת
ליראות בה. צבית המשחה כדי
שיהגו בו כבוד והיינו הנאה: מופסק
ומיזל בארעיה. שהלך דרך קרקעו
לבית המשחה ומקלר דרכו: מהו.
מי הוי הנאה המביאה לידי מאכל
בכל הני לאו: צריכא למימר. דשרי
הא ליכא הנאה כלל: וקתני משאילו.
וש"מ דשרי: לא לעולם. אפי' שלא
ליראות בה וצדון הוא דלא היה צריך
למתינא משאילו: אלא אידיד וכו'.
ומהא ליכא למשמע מינה: **מתני'**
מקום שמשכירין. שנהגין להשאיל כל
אלו הדברים על ידי שכירות אסור
למדיר להשאילו דכיון שנהגים
להשכיר מיתחי כהנאה המביאה לידי
מאכל ואסור: **גמ'** מכלל דרישא.
דקתני לא ישאילנו נפה וכברה הוי
אע"פ שאין משכירין כלומר שאין
נוהגין להשאיל בשכירות אע"פ דלא
הוי הנאה גמורה דכיון שאין משכירין
מאי קא מהני ליה אס' זה לא ישאילנו
שכנו אחר משאילו בתום שאין מקום
שכין משכירין הוא: מאן תנא.
דאפילו הכי אסור: ר' אליעזר

הוא. אבל סיפא דקתני מקום שמשכירין אסור דברי הכל היא
דהנאה גמורה היא: **מתני'** שוקל לו את שקלו. המדיר יכול
ליתן בשבילו מחצית השקל שנותנין למרותם הלשכה ויכול לפדוע
חובו ואין מהנה לו כלום (ב) מדקתני פורע חובו אלמא לא מהני
ליה מנכסיו דהא לא יהיב ליה בידים ממש: **גמ'** אלמא אברוחי ארי
בעלמא דהא. שמכירת חובו מעליו ושרי: מאן תנא. דאברוחי שרי:

דברי

אינו אסור אלא צאכילה בלבד ומותר בכל דבר אחר אמר הנאת מאכלך עלי אסור צאכילה ואסור ללעוס חטים על גבי מכתו אלא
לשאלו ממנו נפה וכברה שרי אמר הנאה המביאה לידי מאכל עלי אסור צאכילה ואסור לשאלו נפה וכברה מיהו ללעוס חיתין ויתן על גבי
מכתו שרי כך נראה ענינו: שך להביא עליו פירות וכו' הנאה המביאה לידי מאכל הוא. דלא תימא לא מקריא הנאה המביאה לידי מאכל
אלא לתקן המאכל בנפשה וכברה אלא להביא אליו המאכל בלבד בשק וחמור שרי קמ"ל רב פפא: צנא. סל: סוס לרכוב עליו וטבעת ליראות
בה מופסק ומיזל בארעיה הוא. דמי אמרינן נהי דהקצת המאכל אלו מקרי הנאה המביאה לידי מאכל אפי' הכי להקצת ענמו למאכל
בה מופסק ומיזל בארעיה כדי שיהיה סוס מהרה לאו הנאה המביאה לידי מאכל היא דשאי תתם טעשה במאכל ענמו וכן נמי סוס לרכוב
עליו ליראות בה כדי שיראה כאלם חסוד כשירכוב על סוס ותהא טבעת על ידו ובצביל זה יתנו לו מנה יפה כי האי גוונא גרמא בעלמא הוא:
אילימא שלא ליראות בהן צריכא למימר. דשרי במודר מאכל כיון דאין משכירין בהן כיוצא בהן פשיטא אלא לאו אפילו ליראות בהן וקתני
משאילו אלמא גרמא דמאכל שרי וכל הני דבעי רב פפא גרמא בעלמא נינהו: אידיד דקתני רישא לא ישאילנו. לאשמועינן דנפשה וכברה כלים
שעושין בהם אוכל נפש הן וכמו שפירשתי במשנתנו תנא סיפא משאילו: ולענין הלבא בעיז דרב פפא לא איפשיטא הלבך נקטינן בה
לחומר: **מתני'** מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור. אפי' במודר מאכל דהאי מודר מאכל דמתני' הא מוקמת ליה בגמרא צאכור הנאה
המביאה לידי מאכל עלי והני וכו' ומהא ליכא להשכיר וזה משאילו בלא שכן הנאה המביאה לידי מאכל היא ששרי בדמי השכירות שמתל לו
יקח מאכל: **גמ'** מכלל דרישא. דהיינו לא ישאילנו נפה וכברה אף על פי שאין משכירין דמאי דשרי בחלקו וטעיה נומים וטבעות אסרינן
בנפשה וכברה: **מתני'** שוקל לו את שקלו. המדיר למודר וכן פורע לו חובו ובגמרא מפרש טעמא: ומחזיר לו אבירתו. דלא מידי יהיב
ליה אלא מידעם דנפשיה קמהדר ליה: מקום שנושלים עליו שבר. דהיינו אס' היה מחזיר בטל מן הקלע דכדי האי גוונא מחזיר בעל
אבירה ליתן לו שכן כדאיתא באלו מליאות (ב"מ דף טז:): תפול הנאה להקדש. אס' אין מחזיר וזה לקבל השכר יתנו מודר להקדש שאילו היה
מוחל לו מדיר נמנא מהנהו: **גמ'** אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא ושרי. אשוקל לו חובו ופורע לו חובו קאי דלחיי שרי משום דלאו מידי
יהיב ליה אלא שמסקל המלוה מעליו ומש"ה נמי שוקל לו שקל דהא לא מהני דלחיי הכי יס' לו חלק בקרבנות לצור כדתנן (מכות ק. ב"מ נה.)
חורמין על האזנה ועל הגבוי ועל העתיד לגבות מהו אחרת הא קא מהני ליה דפרע חובו אברוחי ארי הוא ושרי: אמר ר' אושעיא הא
מוני חנן היא. דק"ל שהמפרנס אשת חבירו שפורע לו חוב מונומיו הניח מעומיו על קרן הלכך משום דלא חשיב מהני אלא מברית ארי בעלמא:

אינשי אסור במודר הנאה אלא רבנן דפליגי עליה קצרי דכל היכא
דלא אסר עליו אלא הנאמו כה"ג לא מקרי הנאה דכיון דמירי דלא
קפדי בה אינשי הוא אין זה קרוי נפשה מחבירו ואס' תאמר דהכא
משמע דדריסת הרגל לא קפדי אינשי ומש"ה שרו רבנן ואילו צ"ל

חוקת הצמים (ב"ב דף טז:): אמרינן
גבי אלו דברים שאין להם חוקה
ואמרינן דלא בעממי' וכו' הכי האי
עסקינן להשעמדה כדי לא קפדי
אלמא דוקא שומפין הוא דלא קפדי
הא אינשי דעלמא קפדי וכיון שכן
לימסר אפילו לרבנן. מירן הרמב"ן
ז"ל דהעמדה דלמיר דהס' היינו
להעכבז ולשכ' בחצר דומיא דהעמדת
בהמה דמק' תתם צממני' וכו' האי
גוונא הוא דלמיר דדוקא שומפין לא
קפדי הא אינשי דעלמא קפדי אלא
הכא דדריסת הרגל בעלמא עסקינן
דהיינו לעצור דרך חצרו ולא להעכבז
שם וכו' אפי' אינשי דעלמא דלא
שומפין לא קפדי ומש"ה שרו רבנן:
ולענין הלכה. פסק הרמב"ן ז"ל כר'
אליעזר דלמיר ויתור אסור כיון דתתם
לן תנא הא כוונתה ועוד דקונין
דפ' השותפין שגדלו (לקמן מה). כוונתה
אזלא אלא ר"מ ז"ל כתב בפרק חוקת
הצמים [גני] אלו דברים שאין להם
חוקה דליח לעלמא כרבי אליעזר וכן
דעת ר"מ ז"ל: והא מן מאכל נדר.

וכיון שכן למה יאסר: דאמור הנאת
מאכלך עלי. דכיון שהוסף ואמר
הנאת המאכל הכי אסר על ענמו כל
מה שגורם אותו וקרי ליה מאכלך משום
דבגמרא הנאה שלו הוא מוחזק וזהו
קלמא דמק' הכי דאי לא מלי מיקרי
הנאת מאכל: ואימא שלא ילעוס חיתין ויתן על גבי מכתו.
דהנאת מאכל לא משמע אלא שלא יהיה מנוף המאכל ענמו ולאסור
אפי' הנאת המאכל אמר הנאת מאכלך ואכתי לישמרי: אמר רבא
באומר הנאה המביאה לידי מאכל עלי. איכא מאן דלמיר דכסה"ג
אסור בין בלעיסת חטים על גבי מכתו בין בנפשה בין בכברה ואין
טעם לי דככלל הנאה המביאה לידי מאכל לא משמע מחמת חטים
לעוסין ע"ג מכתו אלא הכי הוי פסקא דמילתא דאי נדר ממאכל
אסור אלא צאכילה בלבד ומותר בכל דבר אחר אמר הנאת מאכלך עלי אסור צאכילה ואסור ללעוס חטים על גבי מכתו אלא
לשאלו ממנו נפה וכברה שרי אמר הנאה המביאה לידי מאכל עלי אסור צאכילה ואסור לשאלו נפה וכברה מיהו ללעוס חיתין ויתן על גבי
מכתו שרי כך נראה ענינו: שך להביא עליו פירות וכו' הנאה המביאה לידי מאכל הוא. דלא תימא לא מקריא הנאה המביאה לידי מאכל
אלא לתקן המאכל בנפשה וכברה אלא להביא אליו המאכל בלבד בשק וחמור שרי קמ"ל רב פפא: צנא. סל: סוס לרכוב עליו וטבעת ליראות
בה מופסק ומיזל בארעיה הוא. דמי אמרינן נהי דהקצת המאכל אלו מקרי הנאה המביאה לידי מאכל אפי' הכי להקצת ענמו למאכל
בה מופסק ומיזל בארעיה כדי שיהיה סוס מהרה לאו הנאה המביאה לידי מאכל היא דשאי תתם טעשה במאכל ענמו וכן נמי סוס לרכוב
עליו ליראות בה כדי שיראה כאלם חסוד כשירכוב על סוס ותהא טבעת על ידו ובצביל זה יתנו לו מנה יפה כי האי גוונא גרמא בעלמא הוא:
אילימא שלא ליראות בהן צריכא למימר. דשרי במודר מאכל כיון דאין משכירין בהן כיוצא בהן פשיטא אלא לאו אפילו ליראות בהן וקתני
משאילו אלמא גרמא דמאכל שרי וכל הני דבעי רב פפא גרמא בעלמא נינהו: אידיד דקתני רישא לא ישאילנו. לאשמועינן דנפשה וכברה כלים
שעושין בהם אוכל נפש הן וכמו שפירשתי במשנתנו תנא סיפא משאילו: ולענין הלבא בעיז דרב פפא לא איפשיטא הלבך נקטינן בה
לחומר: **מתני'** מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור. אפי' במודר מאכל דהאי מודר מאכל דמתני' הא מוקמת ליה בגמרא צאכור הנאה
המביאה לידי מאכל עלי והני וכו' ומהא ליכא להשכיר וזה משאילו בלא שכן הנאה המביאה לידי מאכל היא ששרי בדמי השכירות שמתל לו
יקח מאכל: **גמ'** מכלל דרישא. דהיינו לא ישאילנו נפה וכברה אף על פי שאין משכירין דמאי דשרי בחלקו וטעיה נומים וטבעות אסרינן
בנפשה וכברה: **מתני'** שוקל לו את שקלו. המדיר למודר וכן פורע לו חובו ובגמרא מפרש טעמא: ומחזיר לו אבירתו. דלא מידי יהיב
ליה אלא מידעם דנפשיה קמהדר ליה: מקום שנושלים עליו שבר. דהיינו אס' היה מחזיר בטל מן הקלע דכדי האי גוונא מחזיר בעל
אבירה ליתן לו שכן כדאיתא באלו מליאות (ב"מ דף טז:): תפול הנאה להקדש. אס' אין מחזיר וזה לקבל השכר יתנו מודר להקדש שאילו היה
מוחל לו מדיר נמנא מהנהו: **גמ'** אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא ושרי. אשוקל לו חובו ופורע לו חובו קאי דלחיי שרי משום דלאו מידי
יהיב ליה אלא שמסקל המלוה מעליו ומש"ה נמי שוקל לו שקל דהא לא מהני דלחיי הכי יס' לו חלק בקרבנות לצור כדתנן (מכות ק. ב"מ נה.)
חורמין על האזנה ועל הגבוי ועל העתיד לגבות מהו אחרת הא קא מהני ליה דפרע חובו אברוחי ארי הוא ושרי: אמר ר' אושעיא הא
מוני חנן היא. דק"ל שהמפרנס אשת חבירו שפורע לו חוב מונומיו הניח מעומיו על קרן הלכך משום דלא חשיב מהני אלא מברית ארי בעלמא:

אפי'

להקדש והיינו דריקן פחבא בגמרא דיש פניהל בקתמנות:

גמ' אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא. הפרע חובו של חבירו חסוד כמבירי ארי מודר חבירו שאינו חייב ליתן לו על זה שכן כדאיתא בפרק הכותם צאן לירי (ב"ק נה.) פורע חובו נמי

אינו חייב ללשם ומחיל לו דאי לא נמנא מהנהו:

ב א ב ג ד ה ו ז ח ט י
מנה' נדרים ה"ל כ סוס ללחין
נמנ' טוסי' י"ד סי' רכא
ספי' 6:
1 ו 2 מ"י פ"ו ס' ל"ד ופ"ו
ה"ל א סמ' ש"ס ש"ע ש"ס
ספי' 3 ו 4:

פנינו רש"י

ליראות בה. שיהא נראה
עשר חסוד ולא יעשו בעלי
חטים ויתן ממנו להקדש
תאמנא ופשיטא:

(כ"ט.)

תוספות

אימא שלא ילעוס חיתין.
משום הנאת מאכל לישמרי
ואפי' חסודין של מיר צממו:
וטבעת להראות בו. כדאם
עשיר בבית המשתה וכו' כך
יתנו לי מנה יפה:

מאן תנא אמר רבא ר"א
הוא. ואפי' תנן חרא וזמנא
בישא ר"א וי"ל דכח הך
דבא מדרק. לעיל דאחי
כ"א דא לאו האי הנה
טוקמין ליה. בחצר ודכ"ב
ולכך מדרק תנא סמיטא:

פי' הרא"ש

והא מן מאכל נדר. משמע
דקא אוכל נפש: אימא שלא
ילעוס חיתין על מכתו.
דרשואה למכה דהא כדתנן
בפרק (שני ופסחים דף טז:)
לא ילעוס אדם חטית ויתן על
גבי מכתו מנא שהם מחמציצות
דהנאת מאכלך משמע שהוא
תנא בגמרא המאכל בלא
אכילה: תנא המביאה לידי
מאכל עלי. היינו חקון או דבר
שיכול לקנות בו מאכל: שך
להביא בו פירות כו'. דלא
יתנא דקא חקון מאכל קמ"ל
דדך נמי מקרי תנא המביאה
לידי מאכל: סוס לרכוב עליו.
לבית המשחה: וטבעת ליראות
בה. כדו שיכבדוהו להוסיף לו
מנוח: מופסק ומיזל בארעיה.
לקצור דרכו לילך לבית
המשחה: ואידיד דתנא רישא
לא ישאילנו. דלא תימא דקא
שפוד וקדד:

מקום שמשכירין
כיוצא בהן אסור.
דכיון דדך להשכיר כיוצא
בה והוא מוחל לו השכירות
באותן הדמים הוא יכול לקנות
אוכל נפש והוא חרידו מתנא
המביאה לידי מאכל:

גמ' מכלל דרישא אפי' שאין
משכירין. כלים שנושלים
בהם אוכל נפש למודר ממנו
(מאכל):

מתני' שוקל לו שקלו.
מחצית השקל חייב
כל אחד מיראש בכל שנה
לצורך קרבותו. ציבור
לחומר יוכל לשקול בשבילו
דמעה בעלמא הוא דעבר ואין
דעו כפורש שאר חובותיו:
ופורע חובו. בגמרא מפרש
לה: ומחזיר לו אבירתו.
בגמרא מפרש לה: תפול הנאה
להקדש. שאין יכול לעכבז
שאר היה נתנו ממנו וצריך
ליתנו להקדש לפי שאסור עליו
תאמנא בקדש הלכך לא תנא
הנאה לירי ממנו והקדש הוא
ולא מצי להוליכו ליה המלך
דלאו כל במניה להפסיד

ד א מיי פ"ח מהל' חסות
ה' ע ופכ"ח מהל' חסות
קמ עקן מה ואלקן פת
טו"ש ע"ה סקנן ע סקנן מ
וטו"ש ע"ח סקנן קמ סקנן
ח:
ח ב מיי פ"ו מהל' נדרים
ה"ה סקנן אלון מרד טו"ש פ"ע
י"ד סקנן רמא סקנן ג:

פינוי רש"י

חנן אמר איבר את
מועצתו. שאל אמרתי לך
הלוי ואני אפרע חלל את
הלוי את האשה מעות
למועצתה על מנת ששאל
לו הוא חושב ויהי חופעת
הבעל וישלם.
(מסות קז):

תוספות

חנן אמר איבר מועצתו.
משום דהוי מוכר את בעלמא
ואצ"ל דהוי מוכר את
מ"מ יכול לומר שהיה
מספקת מועצתו דיהי וא"ת
והא פיר' השוכר (את)
הפועל (ג"מ ג' דרעה)
התקין ברושם ובמקלות
חזרו ונתנו שכרם במעל
הבית ואצ"ל מוכר את
בעלמא וי"ל דלא מוכר את
כיון דהוי חייבא שאם לא
היה חייב היה אובד
הבית והיה דלא בוי
החוקק שהיה אנו מעבד
עבד ומוכר ואינו מצוה כי
אם מוכר הארץ לא היה בוי
החוקק וא"ת בפועל חוב
מוכר מניה והוא ידע לכל
שיש לו לפרוע חובו וא"כ
מהני וי"ל דפרוע חובו הוה
אשמו ובני דאשר
השטרות מופשט דהיינו
בדי חוקק אבל לא נראה
דמוכר אחר בן חן את בניו
ואת בניו אלא משמע דמה
שאר בן בניו לא פרע חובו
וי"ל דרישא מורי שכן אשמו
ואת בניו שלא פטרו וסמי
מורי פטרו חזו חרש ואין
על גב שטרותם כפניו ואין
מוכרו אפי' חשבוני ויהי
מכירו ע"ל דפרוע חובו היינו
פרוע משום וא"ת א"כ דאי
(ל' מוכר את בן חן את בניו
לומר ב"ה לפרוע חובו)
מפיקין ליה דבמחיל לא
ואפילו במשכונן מפיסא לא
הורי לו מפיסין הלכך לאו בוי
החוקק ולכן הוי מוכר את
דבניו ליה פרושה דרב
יוסף. פי' בשעה שעסק במצוה
אבירה וא"ת ישיב לו אבירה
הוא להקשר אותה פרושה
במקום שנטולין עליה שטר
וי"ל דלא מצי לדין לדעת
כמה פעמים טור הוא על דיה
מצינו ריפתא לעניו וא"ת
הוא אבדוהו ארי בעלמא הוא
שעבדו מעלי העני דאפי'
בדי פרע חוב חשיבין ליה
מכירו ארי משום דמי' לפרוע
מפיסין ליה לפיכך לא בוי
החוקק כיון הכא גבי פרושה
שאני מצינו כ"כ והא לא
חשיב הנהו וי"ל דפרוע חובו
היה אותו שפרוע חובו עבדו
מכירו ארי מעלי הלכך לאו
בוי החוקק ולכן הוי מוכר
בדי האב המורד עצמו
במכירו ארי מעל עצמו ע"י
שטמטק אבירה חבירו והרי
הוא כאלו נטל מפיסין
בעל אבירה ונתנה לעני ה"כ
גבי פרוע חובו אם העל את
נטל מעות מזה לפרוע חובו
כמו כן היה אסור:

אפי' תימא דברי חב"ל. דאפי' לרבנן דאמרי שמייב ליה להחזיר
לוה דמי החוב שפרע בשבילו גבי מודר הנאה דהיינו מתני'
דיהיב על מנת שלא לפרוע עסקין. כלומר דכשהלווה התנה עמו שלא
יהא כח בחזירו לכופו אלא כשירצה הלוה יפרענו מנדעו הלכך כי

פרע ליה מדיר לאותו חוב דאע"ג
דאפשר דמודר משום כפופא פרע
ליה אפ"ה כיון דאזכר צ"ל לא פרע
ליה לאו מדי ידיו יהיב ליה למודר וכ"מ
מינה פרע לו חובו אלא שוקל לו
את שקלו יהיב שרי אליה לרבנן
איכא למימר דמתנימין לידעו
משכח לה ענו ששאל את שקלו
ונגזב או אבד משתמרה תרומה דכי
ה"ג פטור מלשלם כדמצינן בזהב
(כ"מ ט: ז) בני העיר ששקלו את שקליהם
ונגזבו או אבדו אם משתמרה
תרומה נשבעין לגזבים הלכך כי שוקל
מדיר את שקלו מדי דלא מחייב זה
מודר קריב וקמ"ל שאל"פ שהיה
דרכן לפרוע אותו שרי כיון שאין
הגזבים יכולין לכופו: גזירה שלא
לפרוע אצ"ל לפרוע. כלומר דאפי'
אמרי דמדיר פרע לו חובו של
מודר כשלוה ע"מ שלא לפרוע איכא
למיגור דלמא פרע ליה אע"פ שזה
אותו המודר ע"מ שיכפנו המלוה
לפרוע הלכך ע"מ מתני' רבנן לומר
גזירה דשרי אלא ודאי חנן יהא נעמד
בכל ענין. ובפרק שני דיני גזירות
(מסות קח). מסקין בגזירה דאמר התם נהי דהנאה לית ליה
כפופא מי לית ליה והאי עמד א' ופירקם את אשמו דאמר דלחנן
היית מעותיו על קרן הנזי כתב הרשב"א ו"ל דדוקא במפרש
שמתנת מושות שמייב לה בעלה הוא נותן לה דכזה"ג אמר חנן
דפטור אצל פרנס קמס חוזר וגובה שלל המפרנס קמס אינו
מפרנס בזהב מתנה אלא בזהב הלוה ונמלא שיהא חייב לו
ומי שפרנס אותה גובה ממנה והיא גובה מבעלה וכמו שפרש"י
ו"ל בפרק שני דיני גזירות גבי לוחה ואכלה מאי דאמר דאכלה והיא
נפרעת מבעלה ובעל חוב נזה ממנה והביא רחיה דהמפרנס קמס
לא אמרי' במתנה קריב אלא לשם הלוואה מיורד לחנן שזה
חזירו ונטעה שאל בפרש"י (מסות פ. כ"מ קא). דחייב בעל הסדה
לגזב ולא כל היתנו שאמר במתנה נתת לי ועוד רחיה מדגנס בירושלמי
בגזיתא אמר ליה הב לי דינאי אמר ליה הב לי אגר בימי אלא בר וצניא ומריקין ליה מאי דהוא חמני למשרייה
והכא ודאי בשהעמידו קמס בחור ביטוי מיירי ולא בשהעמידו בפירוש בשכר דא"כ לא הוא אמר ליה איך הב לי כל דינאי דהוא
פרע ליה מה שהתנה עמו לתת לו בשכירותו וכן נמי ליכא למימר דמשום רבית קאמר דא"כ הוא ליה למימר נכה לי אגר בימי
אלמלא הנהגה חזירו בחור ביטוי קמס לא לתתה איטיון אלא לשכירות וכיון שכן ההפך קמס חזירו קמס חוזר וגובה ממנו אלו
דבריו ו"ל. ואינם מחזירים לדעתיה דהאי דהני מוכחי דהמהנה את חזירו קמס לאו לשם מתנה קא מכוון אפילו הכי המפרנס את אשת
חזירו קמס לחנן הניח מעותיו על קרן הנזי משום דהי' דלאו בזהב מתנה קעביד מיהו קמסא וז' אדעתא דבעל נחית ולא אדעתא
דיה שוכר הוא יודע שאין לאשה וז' נכסים שהיא נפרע מהן אלא מבעלה ולא מסק אדעתיה לומר שתמחייב היא צדן כדי שחולל
לגבות מבעלה ולהגבותו דלאו כולוה אינשי דיא' גמירי אלא קמסא אדעתא דבעל נחית ומש"ה נהי דלאו בזהב מתנה קעביד כדמוכחי
הנך ראיות דאייית הרשב"א ו"ל אפילו הכי לחנן הניח מעותיו על קרן הנזי דמסממא אדעתא דבעל קעביד: ולענין חלבה קיי"ל
כחנן הלכך פורע חובו של חזירו הניח מעותיו על קרן הנזי ואפילו בבעל חוב דוחק נמי דליכא למימר דטעמא דחנן משום דמצי
אמר ליה מפיסין הוינא ליה והוא מחיל לי דהא מתני' דשוקל לו את שקלו אחי' לן ספיר כחנן אף על גב דלא מצי אמר שימחלו
לו הגזברים. ומסתברא לי דבמלוה שיש עליה משכון נמי אבד משכונן נמי אבד משכונן דהא אמרין הכי בירושלמי אליה דגני כהנים גדולים דאמר
התם דאפילו לבני כהנים גדולים דאמרי' במפרנס את אשמו דישבע כמה הוינא ויטול התם היינו טעמא משום דלא עלה על
דעתו שתתנו אשמו בבעל אבד בפרע חובו מודר לחנן דפטור דמצי אמר מפיסין הוינא ליה והוא מחיל לי ואמרין התם הגע
עומך שהיה צידו משכון מפיסין הוינא ליה ומהדר לי משכונן ונתי דבגמרא דילן לא סבירא לן הכי אליבא דבני כהנים גדולים דא"כ
לא הוא מלוקחין לאוקמא למתנימין בשלוה על מנת שלא לפרוע אפילו הכי נקטינן מהא דירושלמי דחנן אפילו מלוה שיש עליה
משכון אמר דכיון דבירושלמי אמר בפשיטות דמודר ליה רצון^א דחנן צדיק אלא שמי' להו דחנן אמר הכי ונתי דלפוס גמרא דילן
בני כהנים גדולים לא מודר אפילו הכי גמרינן מירושלמי דחנן אמר אפילו במלוה שיש עליה משכון וזהא לא אשכחן איפכא בגמרא
דילן כן נראה לי: מידעם דנפשיה קא מוהדר ליה. ולא מהני ליה מדי אלא שמכירת נזק אבדתו מעלי: דאק מהני ליה פרושה דרב
יוסף. דכי מהדר ליה אבדתו מיפטר מלמתנת ליה פרושה לעני שהשוקק במלוה פטור מן המלוה ותלי לה בדרב יוסף משום דפלגין
רבה ורב יוסף פ' הכנס לאן לדי' (כ"ק ו: ז) בשומר אבדה אי הוי בשומר שכר וסבירא ליה לרב יוסף דכיון דמיפטר מלמתנת פרושה לעני
שומר שכר הוי: פרושה דרב יוסף לא שביח. סיבא עני לישאל ממנו באותה שעה דנימא לא מהדר משום דמתני' מדי דכי האפי'
גזירה כיון דלא שכיח לא הוי בכלל איסור הנאה ומיהו כיון דאפשר דחתי ומתני' מיהו שומר שכר הוא עליה וסביב בגיניה ואבדה:

דברי חנן היא. דאמר איבר מעותיו שאין למלוה על בעלה של זו
כלום האילו ולא נתן צידו אלא הברית ארי מעלי שפירקם את אשמו
שהוא חייב לזונה ה"נ כי פרע חובו אבדוהו ארי הוא שאין לו
לפרוע (ז) על החוב כלום ולהכי שרי דאפי' כהנים גדולים דפלגין עליה
דחנן היא כיון דאמרי' ישבע כמה
הוינא ויטול כהן הבעל הכל נמי
סבירא להו כי פרע חובו יכול הפרע
לגבות מן הלוה ולהכי הוי הנאה
גמורה אם אין הפרע חוזר וגובה
ממנו ואסור: דיהיב ליה ע"מ שלא
לפרוע. מזה דהשקא כי פרעו זה
לא הוי הנאה האילו ואפי' צדי לא
מצי למיגור מיהו כלום ושוקל לו
את שקלו נמי מוקמינן ליה לרבני
הכל כה"ג שאינו מהנה לו כלום כגון
שהוא עצמו שקל את שקלו ושגרו
לירושלים ונגזב או אבד לאמר
שנתמנה הלשכה והאי לא נחתיב
באחריותו ולא היה לו לפרועו דהכי
קיי"ל (כ"מ ט: ז) בני העיר ששקלו את
שקליהם ונגזבו או אבדו אם משתמרה
התרומה נשבעין השלוחין לגזבים
שאבדו ובעלים פטורים דתורמין
על האבדו ואם קודם שנתמנה
הלשכה נשבעין לבני העיר לפיכך כי
חזר הטורד ופרע שקלו מותר דלא
מהני ליה כלל: משום לפרוע. דהתם
אי הוי פרע חובו מזה מתני' ליה:
תפול הנאה לחקדש. מפ' בגמרא:

לא שנו. דמחזיר לו אבדתו אלא כשנכסי מחזיר אסורין על בעל
אבדה שהמחזיר הדיור מנכסיו: דבי מוהדר ליה מידעם דנפשיה
קמוהדר ליה. וליכא הנאה שאינו מהנהו מנכסיו כלום: אבל
נכסי בעל אבדה אסורין על מחזיר. דמחזיר מודר מבעל אבדה
לא מצי מהדר ליה אבדתו משום דאפי' דהי מהדר ליה הוי מתנה
מבעל אבדה: פרושה דרב יוסף. דאמר רב יוסף העוסק
במלוה פטור מן המלוה ולא צדי למיחב ליה פרושה לעניא בשביל
אותה מלוה שמקיים הלכך אין מחזיר לו אבדתו: פרושה דרב יוסף
לא שביח. דלא שכיח כה"ג דלוי שצדיק ולא יהיב פרושה לעניא בשביל
אותה מלוה ולא מתנה מיהו כלל לפיכך מחזיר לו אבדתו:
מקום
אמר ר' חנן. דאמר איבר את
מועצתו ואינו יכול לומר את
חובך פדיתני שלם לי ויהי חנן
לכל חוב שעליו ועמד זה
ופדתי חוה לא אמר לו הלויני
אני חייב לו כלום וכיון דאילו
פרעה לשם הלוואה לאו
הלוואה כי פרעה נמי לשם
פדילתו לאו מדי קריב ליה:
ע"מ שלא לפרוע. עד שירצה
לפרוע מעצמו אבל לא יכול
ללחוץ הלכך לא מהני ליה
מדי. כך פרש"י ד"ל כפי בורא
דכוונתו: מידעם דנפשיה
קמוהדר ליה. מצוה בעלמא
קמוהדר ולא מהני ליה מדי:
מתני ליה פרושה דרב יוסף.
דאמר בפרק הפקדון (ג"מ טו:)
דשומר אבדה כ"ש בזהב
הוא דלא קעבי למיחב ריפתא
לעני אם יורמן לו עני בשעה
שהוא עסק בשמירת האבדה
נכון לשטחה והעוסק במצוה
פטור מן המצוה וכן נמי הכא
בשעה שהוא מוליק האבדה
לכיתו פטור מן הערקה:
פרושה דרב יוסף לא שכיח.
שיורמן לו עני באותה שעה:

גמ' (א) חכונות קד.
(ב) כ"ק ט: ז' מ' ט.
סב' (א) חכונות קד.
ר"ן (א) (א) (א) (א)
הנהגות חב"ח
(א) גמ' דיהיב ליה על
מנח:
(ב) שם דקא מוהדר
פרושה דרב יוסף:
(ג) רש"י ד"ה דברי חנן
וכי' לפרוע חובו כלום וכו'
דלי בני כהנים כל' ל ותיבת
על נמח:

הנהגות
ר"ן ד"ה אפילו תימא.
כדמצינן בזהב בני
חזירי ששלוה את
שקליהם. וי"ל וסמי
משנה כה"ס פ"ב דשקלים:
(ה"ס)
ד"ה גזירה שלא
לפרוע. וכמו שפרש"י
ד"ל בפרק שני דיני
גזירות דאי לוחה
ואכלה היא נפרעת
מבעלה ובעל חוב גובה
כ"כ וי"ל. ופרש"י
הוא שם נמשך על דברי
חנן:
(ה"ס)

פי' חר"א ש'

חנן היא. דאמר איבר את
מועצתו ואינו יכול לומר את
חובך פדיתני שלם לי ויהי חנן
לכל חוב שעליו ועמד זה
ופדתי חוה לא אמר לו הלויני
אני חייב לו כלום וכיון דאילו
פרעה לשם הלוואה לאו
הלוואה כי פרעה נמי לשם
פדילתו לאו מדי קריב ליה:
ע"מ שלא לפרוע. עד שירצה
לפרוע מעצמו אבל לא יכול
ללחוץ הלכך לא מהני ליה
מדי. כך פרש"י ד"ל כפי בורא
דכוונתו: מידעם דנפשיה
קמוהדר ליה. מצוה בעלמא
קמוהדר ולא מהני ליה מדי:
מתני ליה פרושה דרב יוסף.
דאמר בפרק הפקדון (ג"מ טו:)
דשומר אבדה כ"ש בזהב
הוא דלא קעבי למיחב ריפתא
לעני אם יורמן לו עני בשעה
שהוא עסק בשמירת האבדה
נכון לשטחה והעוסק במצוה
פטור מן המצוה וכן נמי הכא
בשעה שהוא מוליק האבדה
לכיתו פטור מן הערקה:
פרושה דרב יוסף לא שכיח.
שיורמן לו עני באותה שעה:

קושיות פשוטות

דף לג.

גמ', אימא שלא ילעוס חיטין ויתן על מכתו

קשיא:

קשה, למה נקטה הגמ' ציור רחוק כזה, ולא ציור יותר פשוט של הנאה הבאה ממאכל, כגון להריח בככר חם.

תירוץ:

בחי' חתם סופר (ד"ה אין) תירץ, שהגמ' באה לחדש, שאף לעיסת חיטין אסורה, אע"פ שהיא הנאה שלא כדרכה, דהיינו שאינו כדרך הרגיל ליהנות ממאכל זה. [וע"ע בספר קהלת יעקב (להגרי"י אלגאזי, אביו של המהרי"ט אלגאזי, תופסת דרבנן אות א ד"ה איברא) שתירץ באופן אחר]. [וע"ע בדברינו בעומק הדף].

גמ', אימא שלא ילעוס חיטין ויתן על מכתו

קשיא:

קשה, למה זה אסור, הא קי"ל דהנאה שלא כדרכה אינה בכלל איסורי הנאה, כמבואר בגמ' פסחים (כד:). [ועי' בדברינו לעיל בסמוך, שהבאנו בשם החת"ס, שהגמ' באה לחדש דין זה גופא, שאף הנאה שלא כדרכה אסורה, ויש לתמוה כנ"ל, למה היא אסורה].

תירוץ:

בשיעורי ר' דוד (אות ה) תירץ, דהטעם דבעלמא הנאה שלא כדרכה מותרת אינו משום דלא נחשב הנאה, אלא שהתורה לא אסרה הנאה כזו, ולכן בסוגיין, דמפרשין כוונת המדיר שרוצה לאסור הנאה ממאכל שאינה הנאת אכילה, שהיא ההנאה הרגילה הבאה ממאכל, מסתמא עלה דעתו לאסור אף הנאה שאינה כדרך הנאתו. [וע"ע בשיעורי ר' שמואל (אות קמא) שתירץ באופן אחר]. [וע"ע בדברינו בעומק הדף].

גמ', אמר ר' פפא שק להביא פירות וחמור להביא עליו פירות ואפילו צנא בעלמא

קשיא:

קשה, למה לא הביא תנא דמתני' ציורים אלו במקום נפה וכברה וכדומה, שהרי יש בדברים אלו חידוש נוסף על הציורים המובאים במתני', כמבואר בר"ן (ד"ה שק).

תירוץ:

הנצי"ב בספר מרומי שדה (ד"ה עכ"פ) תירץ, שאילו הזכיר תנא דמתני' רק הציורים של שק וחמור להביא פירות, היה ס"ד להיפוך, שרק ציורים אלו נקראים הנאה המביאה לידי מאכל, שבכה"ג המאכל כבר מוכן לאכילה, ולא הוצרך אלא לשינוי מקום, משא"כ בנפה וכברה וכדומה, שצריך המאכל שינוי גמור כדי להכינו לאכילה, אפשר דלא נכללים במודר מאכל, קמ"ל מתני' שגם נפה וכברה וכדומה נכללים במודר מאכל.

משנה, מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור

קשיא:

קשה, למה זה נחשב הנאה, שאע"פ שיוכל לקנות מאכל בדמי השכירות שמחל לו, [כמו שביאר הר"ן (ד"ה מקום)], מ"מ מדוע לא נחשב כמו מבריא ארי, וכמבואר במשנה וגמ' בסמוך, דמותר לפרוע חובו של המודר, משום דנחשב כמו מבריא ארי, ומאי שנא כאן.

תירוץ:

המשנה למלך (הל' מלוה פ"ה הי"ד ד"ה כתב מרן) תירץ, דגבי פורע חובו של המודר, המדיר אינו נותן כלום למודר עצמו, אלא שפורע לבעל חובו של המודר, וממילא נמחל החוב, ואינו מהנה ישר למודר, משא"כ במשאל למודר כלי שרגילים לשכרו, הרי זה נחשב כאילו המדיר מחל למודר את ממון השכירות, וזה אסור, שנחשב כאילו נותן ממון ישר למודר. [וע"ע בשיטמ"ק (ד"ה מקום) בשם הרא"ם שתירץ באופן אחר].

גמ', אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא ושרי

קשיא:

קשה, מה היא הסברה להתיר משום כך שנחשב כמו מבריא ארי, הא סוף סוף המדיר מהנה את המודר.

תירוץ:

התוס' בכתובות (קח. ד"ה הא מני) תירץ, שנחשב שהמדיר מהנה את המודר על ידי גרמא, ולא הנאה ישרה, ומותר להנותו על ידי גרמא. [והאריכו האחרונים לבאר מדוע פירעון חוב נחשב כמו גרמא, עי' בקובץ שיעורים (קידושין אות לג), ובחי' ר' שמעון (ב"מ סי' טז ד"ה ונלע"ד), וע"ע ברש"י בב"ק (נח). שביאר טעם ההיתר של מבריא ארי באופן אחר, ועי' בשערי יושר (שער ה פכ"ה) שביאר דבריו].

דף לג:

גמ', דיהיב ליה על מנת שלא לפרוע

קושיא:

קשה, למה אין הפירעון נחשב הנאה משום כך שהתנו שא"א לכוף את הלוה לפרוע חובו [כמו שביאר הר"ן (ד"ה אפילו)], הא סוף סוף החוב עומד במקומו, וכלפי שמיא גליא שחייב הלוה לפרוע חובו, ועל ידי הפירעון נפטר מחובו, ולמה אין זה נחשב הנאה.

תירוץ:

הרשב"א (ד"ה רבא) ביאר, שאע"פ שיש בזה קצת הנאה, מ"מ 'לא חשבינן ליה כמהנה', כלומר דלא מקרי הנאה חשובה כל כך שנכללת בנדר. [ועי' בספר דבר יעקב (אות ג) שהוסיף ביאור, דלא דמי לפירעון סתם חוב דנחשב הנאה גמורה לשיטת חכמים, דהתם איכא שיעבוד נכסים, וע"י הפירעון פקע שיעבוד הנכסים, משא"כ כאן, דליכא שיעבוד נכסים, ולא פקע אלא החוב על הגברא, וזה לא מקרי הנאה גמורה].

גמ', אמר ר' יוחנן בן זכאי יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי

קושיא:

יש לעיין, מה היא כוונת ר' יוחנן בן זכאי במשל זה ל'קרן הצבי'.

תירוץ:

התוס' יו"ט (למשניות כתובות, פי"ג מ"ב) ביאר, שהצבי קל לרוץ במהירות, ואי אפשר כלל לאדם לרוץ אחריו ולהשיגו, וכוונת ר' יוחנן בן זכאי היא, שכן הוא הדבר אצלינו, שמי שפירנס את האשה אינו יכול כלל לכוף את בעלה לפרוע לו על מה ששילם בשביל מזונות אשתו. [ועיי"ש עוד בתוס' יו"ט שהביא עוד ביאור בזה, וע"ע בהפלאה (כתובות קז: ד"ה מתני') שביאר בדרך אחר].

גמ', מידעם דנפשיה קא מחדר ליה

קושיא:

קשה, שסברא זו מבארת רק את הטעם דלא נחשב הנאה במה שקיבל בעל אבידה את חפצו, אך אכתי לא מבארת את הטעם דלא נחשב הנאה במה שטרח המחזיר בשביל בעל האבידה בחנם.

תירוץ:

השלמי נדרים (לרא"ש ד"ה מידעם) תירץ, דאין הכי נמי, הגמ' כאן לא באה לבאר את הטעם דלא נחשב הנאה במה שטרח המחזיר בשביל בעל האבידה, והטעם לזה מבואר בכתובות (קח.), דטרח בשביל המצוה ולא בשביל בעל אבידה, ונמצא דצריך שני הטעמים, הטעם המובא בגמ' בסוגיין, וגם הטעם המובא בגמ' כתובות. [אך עיין היטב ברא"ש בסוגיין (שם) דמשמע שהכל טעם אחד, וצ"ב]. [ועי' בדברינו בעומק הדף].

גמ', דקא מתהני פרוטה דרב יוסף

קושיא:

קשה, למה לא נאמר שיחזיר האבידה, ואם יבוא עני לידו יתן לו פרוטה, כדי שלא יהנה מפרוטה דרב יוסף.

תירוץ:

הנדרי זריזין (ד"ה ומשום) תירץ, שנתנית פרוטה לעני לא יועיל להיחשב שלא נהנה מפרוטה דרב יוסף, שעדיין הוא נהנה בכך שמדינא הוא פטור מליתן פרוטה לעני, ומה שנותן פרוטה לעני אינו אלא מרצון עצמו, ולא בתורת חיוב והכרח. [וע"ע בחי' חתם סופר (ד"ה אך קשיא) שהביא עוד שתי מהלכים ליישב הקושיא].

גמ', פרוטה דרב יוסף

קושיא:

קשה, היאך אפשר לפטור ממצות צדקה משום כך שעוסק במצות השבת אבידה, הלא צדקה יש בה שני לאוין מלבד המצות עשה ליתן צדקה, [כמבואר ברמב"ם (הל' מתנו"ע פ"ז ה"ב)], והפטור של עוסק במצוה שייך רק במצות עשה ולא במצות לא תעשה.

תירוץ:

האור שמח (הל' יו"ט פ"ג ה"ח) והקהילות יעקב (קידושין סי' לב) תירצו, שהלאוין של צדקה באו רק כדי לחזק את המצות עשה של צדקה, ולכן מי שנפטר מן המצות עשה של צדקה, כגון מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה, נפטר ממילא גם מן הלאוין. [וע"ע בקובץ שיעורים (ב"ב אות מח), ובשו"ת זכר יצחק (סי' ז) שתירצו בדרכים אחרים]. [וע"ע בדברינו בעומק הדף].

דף לג

תוכן

- א. בדיון הנאה שלא כדרכה
- ב. היאך יוכל אדם ליתן מחצית השקל בשביל חברו
- ג. ביאור הטעם דמותר להחזיר אבידתו
- ד. היאך אפשר לפטור מצות צדקה מטעם העוסק במצוה פטור מן המצוה

(א) קושיית האבני מילואים

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מביאה בשם ריש לקיש לפרש הציור דמתני' במדיר מאכל מחבירו, דאיירי במי שאומר 'הנאת מאכלך עלי', דמפרשינן כוונתו לענין הנאה המביאה לידי מאכל. ומקשה הגמ', 'אימא שלא ילעוס חיטין ויתן על מכתו', כלומר, שלכאו' יש לפרש כוונת המדיר באופן אחר, שרוצה לאסור הנאה הבאה ממאכל שאינה הנאת אכילה.
- ב. **הערת החתם סופר:** בחי' חתם סופר (ד"ה אין) העיר, למה נקטה הגמ' ציור רחוק כזה של הנאה הבאה ממאכל, שלכאו' יש להביא ציור פשוט, כגון להריח בככר חם, שיש בזה הנאה ממאכל ואינה הנאת אכילה. ותירץ החת"ס, שהגמ' באה לחדש, שאף לעיסת חיטין אסורה, אע"פ שהיא הנאה שלא כדרכה [ר"ל שלא כדרך הרגיל ליהנות ממאכל זה].
- ג. **דיון הנאה שלא כדרכה:** הר"ן לקמן (לה. סוף ד"ה א"ל) הביא בשם הירושלמי, שיש להסתפק לגבי המדיר מן הככר, אם מותר לחמם בו את ידיו. ובשלמי נדרים (שם ד"ה בסוף) ביאר יסוד הספק, דמספקא לן אם הנאה שלא כדרכה אסורה או לא. וכן ביאר המחנה אפרים (הל' נדרים סי' כז). והמג"א (או"ח סי' שפ"ס ק"כ) נקט לדינא, שהנאה שלא כדרכה מותרת.
- ד. **קושיית רעק"א:** רעק"א (הגהות לשו"ע, יו"ד סי' רכ"א סעי' א) הקשה על המג"א הנ"ל מהגמ' בסוגיין, דמבואר דגם לעיסת חיטין אסורה, אע"פ שהיא הנאה שלא כדרכה, כדברי החת"ס. וכן כתב האור שמח (הל' מעילה פ"א ה"ט), שיש להוכיח מסוגיא זו שהנאה שלא כדרכה אסורה. [והוסיף האור שמח, שמסתבר שגם הירושלמי מודה להבבלי בזה, דהנאה שלא כדרכה אסורה, וביאר ספיקת הירושלמי הנ"ל באופן אחר, עיי"ש].
- ה. **תירוצו של ר' שמואל:** בשיעורי ר' שמואל (אות קמד) כתב ליישב דעת המג"א, דהטעם להתיר הנאה שלא כדרכה אינו משום דלא נחשב הנאה, אלא שמסתמא לא עלה בדעת המדיר לאסור הנאה כזו, ולכן בסוגיין, דמפרשינן כוונת המדיר לאסור הנאה ממאכל שאינה הנאת אכילה, שהיא ההנאה הרגילה הבאה ממאכל, מסתמא עלה בדעתו לאסור אף הנאה שאינה כדרך הנאתו. וכן נקט החת"ס (שם), שדוקא בסוגיין הנאה דלא כדרכה אסורה.

(ב) היאך יוכל אדם ליתן מחצית השקל בשביל חברו

- א. **משנה:** מובא במשנה, 'המודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו [מחצית השקל] ופורע את חובו'. ובר"ן (ד"ה אלמא) ביאר, דשניהם מותרים מטעם אחד, משום שלא נחשב הנאה גמורה אלא כמו מבריה ארי בעלמא, כסברת הגמ' בסמוך. [אולם ברא"ש (ד"ה שוקל) כתב טעם אחר להא דשוקל את שקלו, משום דמצוה בעלמא הוא דעבד, ועי' ברש"ש (ד"ה שוקל) שהעיר, שלכאו' מבואר להדיא בגמ' כתובות (קח.) כמו הרא"ש, עיי"ש].
- ב. **הערת התוס' ישנים:** התוס' ישנים (ד"ה ופורע) הקשה, למה הוצרכה תנא דמתני' להביא שני הציורים, פורע לו את חובו וגם שוקל לו את שקלו, הא שניהם הם מטעם אחד [לדברי הר"ן, וכן"ל], ומה נתחדש בשוקל את שקלו יותר מבפורע את חובו, [ועיי"ש בתוס' ישנים מה שתירצו]. אמנם כתבו האחרונים, שבאמת יש בשוקל לו את שקלו חידוש גדול, כמו שיתבאר.
- ג. **קושיית ר' שמעון:** דהנה בקובץ שיעורים (קידושין אות לד) הביא קושיא גדולה ששמע מרבו הגר"ש שקופ, היאך יכול אדם ליתן מחצית השקל בשביל חברו, דבשלמא בחוב בעלמא, יכול אדם לפרוע בשביל חברו ולהפקיע החוב משום שהמלוה מוחל את החוב, כמו שביאר המשנה למלך (הל' מלוה פ"ה הי"ד בסוף דבריו), אך במחצית השקל, כמובן אין הגזבור יכול למחול על חוב של הקדש, וא"כ היאך מהני נתינה בשביל חברו.
- ד. **ראיית ר' שמעון:** והביא הקובץ שיעורים, שמכאן הביא ר' שמעון ראייה מוכרחת דלא כדברי המשל"מ, אלא ע"כ צ"ל דהטעם דפירעון חוב בשביל חברו מהני אינו משום מחילה, אלא משום דנחשב פירעון גמורה, אע"פ שלא בא הממון מן הלואה עצמו, וממילא מהני גם בשוקל את שקלו. [וע"ע בחזו"א (יו"ד סי' קלו דף לג.) שהביא גם כן ראייה זו דלא מהני מדין מחילה, אך ביאר באופן אחר, דמהני מדין עבד כנעני, עיי"ש היטב].
- ה. **תירוצו של הגר"ח שמואלביץ:** בספר שערי חיים (להגר"ח שמואלביץ, קידושין סי' כ אות ב) כתב ליישב שיטתו של המשל"מ, דשוקל את שקלו שאני, דלא מהני מטעם פירעון חוב בשביל חברו, אלא מטעם אחר לגמרי, שכמו שמצינו שיכול אדם להקדיש קרבן כדי שיתכפר בו חברו, כמו כן יכול אדם ליתן מחצית השקל להקדיש כדי שיתכפר בו חברו, וממילא פקע חובתו של חברו ליתן מחצית השקל, משום שכבר נתכפר.

ג) ביאור הטעם דמותר להחזיר אבידתו

- א. **סוגיית הגמ':** הגמ' מבארת הטעם דהמדיר הנאה מחבירו מותר להחזיר אבידתו, משום 'דכי מהדר ליה מדעם דנפשיה קא מהדר ליה'. והיינו, שהחפץ הנאבד היה שייך אף מתחילה לבעל האבידה, ואין המחזיר נותן לו דבר שלא היה לו מקודם, ואע"פ שנהנה מזה שבלא חזרת המדיר יתכן שהחפץ יהיה נאבד לעולם, ביאר הר"ן (ד"ה מידעם), שאין זה אלא כמו מבריש ארי ולא נחשב הנאה גמורה.
- ב. **עוד טעם, משום דמצוה קעביד:** הרע"ב (ד"ה ומחזיר) הביא טעם אחר להתיר להחזיר אבידתו, משום דמצוה קעביד. וכן פירש הרא"ש (ד"ה מידעם), שמותר משום דמצוה קעביד. וכן כתב הרמב"ם (הל' נדרים פ"ז ה"א), שזהו הטעם להתיר להחזיר אבידתו. והרש"ש על המשנה (ד"ה שוקל) כתב, שלכאור' טעם זה מבואר להדיא בגמ' כתובות (קח.).
- ג. **ב' הנאות:** השלמי נדרים (לרא"ש שם) כתב, דבעינן שני הטעמים כדי להתיר להחזיר אבידתו. וביאר הדבר עפ"י דברי הריטב"א בכתובות (ד"ה ומחזיר), שכתב, שלכאור' כשמחזיר לו אבידתו יש בזה שתי הנאות נפרדות, א', מה שבעל האבידה מקבל את עצם אבידתו, ב', מה שבעל האבידה נהנה מזה שטרח המחזיר להחזיר לו אבידתו בחנם.
- ד. **ב' טעמים:** על פי זה ביאר השלמי נדרים, דבעינן שני הטעמים הנ"ל כדי להתיר להחזיר אבידתו. א', מצד מה שבעל האבידה מקבל את עצם אבידתו, טעם ההיתר הוא דמדעם דנפשיה קמהדר ליה, ולא נחשב כנותן לו דבר חדש שלא היה שלו מקודם. ב', מצד מה שנהנה בעל האבידה מזה שטרח המחזיר בשבילו, טעם ההיתר הוא משום דמצוה קעביד, דלא טרח המחזיר בשביל הנאת חבירו, אלא בשביל קיום המצוה.
- ה. **ב' צדדים בטעם דמצוה קעביד:** כתבו האחרונים, דדברי השלמי נדרים תלוי בב' צדדים דמצינו בסברת 'מצוה קעביד', שהשיטמ"ק בכתובות (שם) הביא בשם הר"י מטראני לבאר הטעם, דהמחזיר טרח בשביל המצוה ולא בשביל חבירו, ולפי"ז אתי שפיר דברי השלמי נדרים. אולם השיטמ"ק שם הביא ביאור אחר בשם הריטב"א, דלא נהנה מחבירו אלא מן המצוה, וטעם זה מספיק להתיר גם ההנאה דמקבל אבידתו, וא"צ הטעם דמידעם דנפשיה קמהדר.

ד) היאך אפשר לפטור מצות צדקה מטעם העוסק במצוה פטור מן המצוה

- א. **סוגיית הגמ':** בגמ' מבואר שיש סברא לומר שהמדיר הנאה מחבירו אסור להחזיר לו אבידתו, משום שהמחזיר נהנה בזה מן המודר, משום 'פרוטה דרב יוסף'. וביאר הר"ן (ד"ה דקא מהני), שבשעה שעוסק במצות השבת אבידה הרי נפטר מליתן צדקה לעני המבקש, משום הכלל של העוסק במצוה פטור מן המצוה, והנאה זו דפטור מן הצדקה באותה שעה מקרי 'פרוטה דרב יוסף'.
- ב. **קושיית האחרונים:** הקשו הרבה אחרונים [בית יעקב (כתובות מט:), אור שמח (הל' יו"ט פ"ג ה"ח), מהר"ץ חיות (סוכה כה), ט"ז (חומ"מ סי' רסו ס"ק ה)], היאך אפשר לפטור מצות צדקה מדין העוסק במצוה פטור מן המצוה, הלא יש בצדקה גם ב' לאוין, מלבד המצות עשה ליתן צדקה, כמבואר ברמב"ם (הל' מתנו"ע פ"ז ה"ב), והרי א"א לפטור לאו מדין העוסק במצוה פטור מן המצוה.
- ג. **תירוצו של ר' אלחנן:** בקובץ הערות (סי' ח-ט) תירץ ר' אלחנן, על פי דברי הרמב"ן (קידושין לד.), שבמקום שהלאו בא רק כדי לחזק את המצות עשה, ואינו איסור בפני עצמו, שפיר אפשר לפטור גם הלאו מדין העוסק במצוה פטור מן המצוה, לפי שכיון שנפטר מן המצות עשה, שוב נפטר ממילא גם מן הלאו. עפ"י תירץ ר' אלחנן, דגבי צדקה יש לפטור גם הלאוין, כיון שהן באין רק כדי לחזק את המצות עשה ליתן צדקה.
- ד. **תלוי בחקירה:** בקובץ שיעורים (ב"ב אות מח) כתב, שלכאור' דברי הרמב"ן תלויים בחקירת האחרונים ביסוד הדין של העוסק במצוה פטור מן המצוה, אם הוא פטור גמור או רק אונס. דבשלמא אם הוא פטור גמור, א"כ י"ל שבלאו שבא לחזק העשה, אם נפטר מן העשה שוב נפטר גם מן הלאו, וכנ"ל, אבל אם אינו פטור גמור אלא אונס, והמצוה עומדת במקומה, א"כ היאך מותר לעבור על הלאו, הא לא חידשה התורה דנחשב אונס כלפי הלאו.
- ה. **אל יבזבו יותר מחומש:** הברכת אברהם (חולין קיא.) ביאר עפ"י"ז הא דכתב הגר"א באגרת, שהנותן חומש לצדקה א"צ ליתן יותר, כדין המבזבז אל יבזבו יותר מחומש, שלכאור' קשה, דכלל זה שייך רק למצות עשה, אבל צדקה יש בה גם ב' לאוין, והרי חייב אדם לבזבז כל הון ביתו כדי שלא לעבור על איסור לאו, ותירץ כנ"ל, דלאוין של צדקה באין רק כדי לחזק את המצות עשה, ובמקום דנפטר מן המצות עשה שוב נפטר ממילא גם מן הלאוין.

בענין מחילת חוב ע"י ממון מעשר

המשנה הביא הדין ש"המודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו". וביאר הר"ן (שם) שכיון שממנו"פ יש לו חלק בקרבנות הצבור ורק מבריש ממנו הגבייה, לכן אינו נחשב הנאה. אכן הרא"ש (שם) ביאר מטעם אחר לכאן, וז"ל, "המדיר יכול לשקלו בשבילו, דמצוה בעלמא הוא דעבד, ואין דינו כפורע שאר חובותיו". ודבריו באמת מבואר בגמ' כתובות (קח.), וז"ל הגמ', "שוקל את שקלו מצוה קעביד", ומבואר לכאן' כדברי הרא"ש, שהטעם שלא נחשב הנאה הוא משום דרך עשה מצוה בעלמא.

בדין זה של פורע שקל בשביל חבירו, יש לעיין אם שכר מצוה זו של מחצית השקל הוא על הנותן, כיון שלמעשה הוא נתן ממון שלו למחצית השקל, או ששכר מצוה זו הוא על מי שנפרע בשבילו, הגם שלא היה ממונו. ומדברי רש"י בכתובות (שם ד"ה ועל) מבואר דשכר המצוה הוא על הנותן, וז"ל רש"י, "יש לו חלק בתרומה ובקרבנות, אלא שחיסר מצוה, נמצא שכר מצוה על הנותן". אכן עיי"ש בשטמ"ק (ד"ה ולפום) דמבואר שהשכר אינו לנותן אלא למי שניתן השקל עבורו, וז"ל, "אשתכח דלא מהני ליה ולא מידי, מאי אמרת שהוא חסור מצוה ונמצא שזה פורע בעבורו מהנהו, האי לאו הנאה מקריא, דכיון שנתכפר מן הקרבן שהיה עליו לחיוב בעבור מה שעשה שאבדו לא חיסר מצוה לא מקרייא הנאה, כדקיי"ל המודר הנאה מותר לתקוע לו".

ויצא מזה חידוש לפי דעת רש"י, שבממון אחד יכול לחלק קיומי המצות, שהמצוה של נתינה היא על הנותן, אבל חלות הקרבנות היא על מי שניתן בעבורו. ומעתה יש לעיין, מה דינו של מי שנותן צדקה בעבור חבירו, האם השכר מחולק ביניהם, או שכל השכר הוא למי שניתן בעבורו. ולכאן' תלוי במח' רש"י ושיטמ"ק הנ"ל. ויש לדחות ואין כאן מקום להאריך.

גם יש לעיין, במי שנותן ממון לחבירו בתורת הלואה, ואח"כ העני הלואה, והמלוה רוצה למחול החוב, האם יכול לנכות ממון החוב מחשבון מעשר כספים שלו, או שכיון שנתן בתורת הלואה שוב א"א לשנותו לצדקה. ולכאן' הוא מחלוקת בין הרמ"א (יו"ד סי' קנז סעי' ה) והנודה ביהודה (תנינא סי' קצט). הרמ"א סובר (עיי"ש בש"ך ס"ק יב) שאם מתחילה נתן הממון על דעת לנכות הממון ממעשר יכול לעשות כן, אכן משמע מדבריו שאם כבר נתן הממון בתורת הלואה ועכשיו רוצה לנכות הממון ממעשר א"א לעשות כן. אכן הנודב"י סובר שיכול לנכות ממעשר, אכן כתב ב' תנאים בזה, וז"ל, "רשות מהעני צריך, וגם זה אמינא דוקא אם הוא באופן שאף אם לא היה חייב לו היה ג"כ נותן המעשר שלו לזה העני כפי אותו אומדן שהיה נותן לו בלאו הכי יחשוב עתה על חלקו ולא יותר, דאם לא כן לא שבקת חיי לעניים, שכל עשיר יש לו חובות שנתייאשו ויפריש מעשרותיו על אלו החובות".

וע' באגרו"מ (יו"ד ח"א סי' קנג) שדן במח' הרמ"א ונודב"י, ולמעשה לא הכריע, שכתב דקשה לפסוק כנגד הרמ"א והש"ך, אכן משמע מדבריו שנוטה קצת לדעת הנודב"י. וגם כתב שכל המח' בין הרמ"א והנודב"י הוא רק למי שנוהג במעשר כספים בתורת נדר, אכן אם נוהג במעשה כספים בתורת חומרא בעלמא פשוט שיכול לנהוג כהנודב"י, וז"ל "וכ"ז אם כבר נתחייב במעשר כספים בנדר אבל אם לא קבל בנדר רשאי כו' לגבות מהמעשר אף שלא הלואה ע"מ כן, אבל דוקא אם הוא עני שרשאי לקבל צדקה". ובמנחת יצחק (ח"ה סי' לד אות ח) הוסיף, שאפילו לדברי הנודב"י אם המלוה נתייאש מגביית ההלואה פשוט שא"א לנכות ולגבות ממעשר שלו וכל נידון זה אם עדיין עומד בדעתו לגבותו.

דף לג

בענין ויתור במודר הנאה

תמצית הסוגיא:

במתני' מבואר דמי שנאסר מליהנות מחבירו אז נאסר גם בדריסת הרגל ברשותו, והגמ' אומר דאין זה פשוט אלא נחלקו ר"א ורבנן בדין זה, דכיון דהכל מוותרים על דבר זה לכן דעת רבנן דמידי דלא קפדי אינשי אינו אסור למודר הנאה, ומאן תנא דמתני' דאוסר אפילו דריסת הרגל הוא ר' אליעזר דאוסר ויתור במודר הנאה.

אמנם נתקשו המפרשים מה לי דהכל מוותרים על הנאה זו, סוף כל סוף המודר הנאה נהנה בדבר מועט זה מהמדיר ואיך הותר, ויש לציין בעיקר ג' דרכים בהבנת הענין.

א' הר"ן כתב ד'כיון דמידי דלא קפדי בהו אינשי הוא אין זה קרוי נהנה מחבירו' וצ"ב הא למעשה נהנה ממנו, וביותר קשה דמצינו איסור לישב בצלו של אשירה אע"ג דאינו דבר של קפידא. ואי"ה יתבאר דברי האחרונים בביאור הר"ן.

ב' הטורי אבן פי' דבר נפלא, דאע"ג דהוי הנאה, אבל כיון דהכל מוותרים ע"ז ולא נחשב הנאה אצל בני אדם א"כ כשאוסר חבירו מהנאתו אינו כולל דברים כאלו, ונמצא דלא נכלל בכוונת הנדר.

ג' הרשב"ם בב"ב הזכיר בלשונו, דדבר שאינשי לא מקפידים עליו הוי הפקר, ונמצא דדבר זה מיוחד אינו של המדיר אלא של הפקר דהופקר לכל ושפיר מותר להמודר ליהנות ממנו. [ויש לציין דיש נ"מ בין המהלכים כגון באומר בפירוש שאוסר גם דבר של ויתור דיתכן דיהא תלוי בדרכים דלעיל, ועוד נ"מ אחרת ע"ש].

תמצית מראי מקומות

א. גמ' דף לב:

אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים וכו'. ומבואר דבמודר הנאה שפיר נאסר דריסת הרגל, ובגמ' איתא דמאן תנא דס"ל כן ר"א אבל רבנן פליגי עליה.

ב. ר"ן ד"ה אפילו ויתור

כתב ר"ן דכיון דמידי דלא קפדי בהו אינשי הוא אין זה קרוי נהנה מחבירו. וצ"ב מהכ"ת שמחמת זה יהא מקרי שאינו נהנה מחבירו, ויתבאר להלן.

מהלך א.

ג. טורי אבן מגילה דף ת.

הביא דברי הר"ן הנ"ל, והקשה עליו דמצינו לגבי עבודה זרה דאסור לישב בצלה של אשירה וכן מצינו לגבי הקדש דאסור ליהנות בקול מראה ורויח של הקדש אע"ג דאינו דברים שמקפידים בהם בני אדם, וע"כ דמקרי הנאה. ולכן כתב דצ"ל דהוי סברא מיוחד בנדרים דאין דעת הנודר לאסור דברים כאלו ע"ש.

ד. ריטב"א

ודייק הרב המגיה דמשמע דהבין כהטו"א דעיקר הנקודה שלא נתכוון לאוסרו.

מהלך ב.

ה. רשב"ם בבא בתרא דף נז: ד"ה אסורין.

כתב שמכיון דלא קפדי בעמידה הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו, ומבואר שהנאת כזו שלא מקפדיים עליה בני אדם היא נחשבת להפקר.

ו. רש"י בראשית ל' י"ד.

כתיב גבי ראובן דלקח דודאים, ופרש"י דהיה דבר של הפקר דבני אדם אין מקפידים עליו [ומשמע דלכן היה הפקר כיון דאין מקפידין].

ז. אמרי בינה נדרים ס' כ"ב.

דייק מרש"י הנ"ל כהרשב"ם דע"י דלא קפדי הוי כהפקר. [ולפי"ז לגבי דריסת הרגל הוי חצירו כהפקר לכל ונמצא דהמודר הנאה אינו נהנה ממנו כלל].

מהלך ג.

ח. רע"א, תוספת משניות פ"ה מ"א.

כתב לחלק בין אוסר 'הנאתו' על פלוני לאוסר 'נכסיו', דכשאוסר הנאתו הרי בויתור לא מקרי שהלה נהנה ממנו דהיינו מהגברא, משא"כ באוסר נכסיו שפיר הוי חפצא של הנאה.

ט. קובץ שיעורים בבא בתרא אות רנ"ו.

כתב לפרש דברי הר"ן עפ"י רע"א, דעיקר הנקודה דאין זה

נהנה מ'חבירו' דלא מקרי הנאה מיניה, אבל הוי הנאה מהחפץ ומיושב קושיות הטורי אבן.

י. שיעורי ר' שמואל דף לב:

ביאר ג"כ כנ"ל, ורק הקשה מהשו"ע דלהלן דמשמע דמתני' מיירי באוסר נכסיו ואעפ"כ חזינן דתלוי בפלוגתא, ואז נצטרך לפרש כהטו"א.

יא. שו"ע יו"ד סי' רכ"א סעיף א'.

משמע דמתני' דידן מיירי באוסר נכסיו על חבירו, ואז שוב קשה לפרש עפ"י רע"א, וצ"ל כשאר פירושים.

א א ב כ ד ה ו ז ח ט י יא יב יג יד יה יו יז יח יט
כ כב כג כד כה כו כז כח כט ל לא לב לד לה לו לז לח לט
לא לב לד לה לו לז לח לט לא לב לד לה לו לז לח לט

הנהגות וצינונים

[א] צ"ל רבי אביי וביה
בעין יעקב [גליון]:
[ב] בכתה"י מצודים
נדרים. וביה במקרא:
[ג] בכתה"י לברכת
רבי לוי הוציאה
פאבריה וכו' [גליון].
[ד] ע"י גריר וריר:
[ה] נדרים שנינו רש"י
זה שבע ורואה [בכתה"י]:
[ו] המביאה תיבה ליד
צ"ל [הגיון]: [ז] דבר
זה שיר לקמן לג ע"א
בשנה [ח] שנה
השבר צ"ל [הגיון]:
[ט] נראה להוסיף שחל
ל"י: [י] ג"י הגיון והיה
אסור א"כ במדר פסוק.
ועי' חסד דברוק הקדוש:
[כ] גיר הגיון כיון
שהפותר ש"ל:

תוספות

שתי עינים וכו' אונים
וראש הגוייה. רש"י
האבר שנינו ופסוק
וראה ופסוק שנינו ואינו
הנהגות מפקחות את
העניים והאונים כדכתיב
(דברים טו) ולא תן ה' לכם
לב לדעת ועינים לראות
ואונים לשמוע עד היום
הזה, אבל הנה לא תתקבץ
לב דעה כתיב (נחמ"ט)
ותחלה את לבם לחמן
לפניך וכו' עמו הבית
(נדרים טו) ע"י המילה
אלמלא קודם האילה היה
כבר שלם למטה:
הוציאה ברה"מ משם.
חמה לדבריה נמי היה
מוריש על שם. וי"ל דמיל
שני על שם קמח ולפסוק
נטל משאר מצי ויחנה
למכרה לכו. א"כ י"ל
לפי שנה היה נכר כל
מצי ולא היה לו לרש
הכאנה מן הדין אלא
דוקה הכנס:
הדרן ע"ד ארבעה
נדרים
אין בין המודר הנאה
ובי אלא דריסת
הרגל. נמוק לנא קפדי
לשני כגון קטנה פינת
המטה: (ו) לא ישאילנו
נפה ובכרה. אלא לא
נקט מחמת וטעמו של
ישאל דלא פסעו של
ישאל דנפלה הנפלה
לדי מחלל הוא, אלא אפילו
נפה ובכרה שאני יכול
לחלל אתי חוקין (וה)

השמן בחושבנה תלת מאה ושיתין וארבע הוו. וימות הממה סס"ה
א"כ איכא חד יומא דלית ליה רשותא למטען דהיינו ויה"כ:
שתי עינים ושתי אונים. שנתחלה המליכו הקב"ה על אבריו שהם
נרשותו ליחזק מעצרה אבל עיניו ואוזניו של אדם אינם נרשותו

שהרי על כרחו יראה צעניו ופאנויו
ישמע ולבסוף כשנמול המליכו הקב"ה
אפי' על אלו שלא יתמכל ולא ישמע
ש"ס דבר מזה: ראש הגוייה.
שנמול: מעשרה שלישים. שולטים
באדם שריו מעשי האדם נעשין על
דיוס: ומלבי צדק. הוא שם כן
נח: לפיכך הוציאה מאברהם.
ואע"פ שאברהם מורשו של שם לא וזה
בכונה מתחמת שם אלא מתחמת עמו
והיינו דלמרינן הוא כהן ואין זרעו
כהן כלומר שלא וזה וזרעו בכונה
מתחמת מש"ה נטלה מכל שאר זרעו
של שם ומתנה לאברהם: נאם ה'
לאדני. דוד הוא דקאמר דנאם ה'
היה לאדני דהיינו אברהם שז' לימינו
שהצנינו מנלמחם ארבעה מלכים
שישז ליומן השם כלומר שיהא נעזרו
לשית אייבוי הדוס רגליו וכמינ
זההוא מומור אתה כהן לעולם:

הדרן עלך ארבעה נדרים

אין בין המודר הנאה וכו' אלא
דריסת הרגל. שהמודר הנאה
אסור לעזור דרך חצרו ומודר ממנו
מאכל שרי: וכלים שאין עושין בהן
אכיל' נפש. דשרי במודר מאכל כל
שאר משכירי כיואל כזה כדמפרש
ואילו במודר הנאה אסור:
לא ישאילנו נפה ובכרה רחים
ותגור. אלעזרין למחמי הני כי היכי
דלא מיסק אדעמין דני. אמר דכלים
שעושין כזה אכיל נפש אכירי נמי
במודר מאכל ה"נ קדרה שמבשלין
זה א"כ שפוד שטולין כי כשר אכל
הי גורם דגורם יניחו ולעזור במודר
מאכל קמ"ל: אבל משאילי חזק
ובשית נוסים וטבעות. בגמי שקלי וטרי
אי אשמועינן רעותא כהני או לא אלא
דמנינה אגז רישא: גב' מאן תנא.
דמודר הנאה אסור דריסת הרגל:
אפי' ויתור. מה שדקן של מוכרים
לוחמ' ללוקמין שמוסיפין להם כשלוקמין
פירות אחד או שנים אפילו אותו ויתור אסור במודר הנאה ואע"ג דהוי זמנא דרמי על אפיה¹⁷ הלכך דריסת הרגל אסור אע"ג דלא קפדי בה

שפ"ד ימים אית ליה (ז) וכו'. וימי השנה שס"ה ימים: המליכו.
השליטו: אלו הן שתי עיניים. דלחמך שמל היה שלם בכל אבריו:
ראש הגוייה. הוא אבר: מעשרה שלישים. שכן מועילין לגוף ויתר
מעשרה שליטים ואלו הן כו': הוציאה. לכונה: על דיבורו של
מלבי צדק. נטלה ממנו הכהונה:

הדרן עלך ארבעה נדרים

אין בין המודר הנאה מחבירו.
שמצירו הדירו שלא יהנה ממנו
כסוס ענין: למודר ממנו מאכל. שלא
הדירו אלא הנאה מאכל: אלא דריסת
הרגל. לעזור בחצרו ולקלך לרכו:
וב"ם. (א) ולשחמט ככלים של מדיר
שאין עושין כזה מאכל דמודר הנאה
אסור דריסת הרגל דהיינו הנאה
שמקלך לרכו ולשחמט ככלי אכל
מודר ממנו מאכל מותר בשמיהן לפי
זה לא הדיר ממנו אלא מאכל:
גב' מאן תנא. דמודר הנאה אסור
דריסת הרגל וכלים¹⁷ וכו' אע"ג
דלא מיחזי הנאה: רבי אליעזר היא
דאמר אפילו ויתור כו'. ויתור וכו'
כגון שלקח מדה של תפוחים בפרוטת
ולחמך שמדל לו המדה מוסקי לו
שמים או שלשה וכו' דרך של מנויין
לוסיף על המדות משלהן הואיל
וצלא חמאי נטון לו לא מיחזי כמקח
אלא כממנה ואליה דרמי אליעזר
אסור המודר בחצרו היתור של מדינת
פירות הכל נמי אף על גב דריסת
הרגל לא היא הנאה גמורה אסור:
והא

הדרן עלך ארבעה נדרים

אין בין המודר הנאה מחבירו היינו מאכל אלא דריסת הרגל
וכלים שאין עושין בהם אכיל נפש המודר מאכל מחבירו לא ישאילנו
נפה ובכרה וריחים ותגור אבל משאיל לו חלוק וטבעת וטלית ונומים:
גב' מאן תנא אמר רב אדא בר אבהו רבי אליעזר היא דתניא¹⁸ ר' אליעזר
אומר אפי' ויתור אסור במודר הנאה: המודר מאכל מחבירו לא ישאילנו כו':
והא

הדרן עלך ארבעה נדרים
אין בין המודר הנאה וכו' אלא דריסת הרגל. לעזור דרך חצרו, או להשאל כלים שאין עושין בהן אכיל נפש
שמתקין במודר מאכל ואסור במודר הימנה הנאה: נפה ובכרה רחים ותגור. שמתקין בהן אכיל נפש. ואלעזרין
לאשמועינן כלם הללו דלא תימנא דוקא קדרה וספוד שהאכל עומד נמוכי לאכילה אלא הני גורם דגורם מוכרי קמ"ל דה"ה
ריחים ותגור: אבל משאיל לו חלוק וכו'. מילתא דפסיקא נקט: גב' מאן תנא. דמתמיר במודר הנאה אסור אף
דריסת הרגל: אפילו ויתור אסור במודר הנאה. מה שדקן אדם לומר משל ואלו מקפיד עליו כגון מחבירו אמר
שכן המנין או המדה שרגליו לכן שדעוין הוא רגל לוסיף משל כדי להכניס לנא אלא, אותו ויתור אסור במודר הנאה
כיון ¹⁸ שהוא מותר של. אלא שיה מותר דהיינו זמנא דרמי על אפיה, וינין דממיר כולי האי הלכך אפילו דריסת

אסור. ומיירי נפקת מנה שנהיה הוכר ¹⁹ ואלו נקטת מן המטה ²⁰ מחלל: כפי ר"א הוא. ומיירי נפקת מנה שנהיה המטה דלא
קפדי כדפרישתי. וא"ל ולקמה הכא מלך דקפדי וכו' [הא]. וי"ל דלא היה ליה מיקום שמעטירין [כיואל כהן] ויהי אסור ²¹
במודר מאכל: שמתור בדרך המוכרין. ומיירי דלעיל [ז]. דמודר כפחות מותר במודר מאכל כדכתיב: כדכתיב:

ליקוטי רש"י
ראש הגוייה. גיר המטה [שמות כו, א]. דה יצר הרע. של איברי מרגשים [שקלה טו, טו]. ואדם
לא זכר. לא היה מוטל לנטל וסם ²². חזקיהו חזק ²³ לחכם. שהוא עומד לנטל מוכריו ²⁴ וסם ²⁵. וסם
נאם ה' לאדני. דרשנו דמכרה אכיל ואלו פטרס כדכתיב: נאם ה' לאברהם שקראו השם אדני [מלכים כג]
שמעתי אדני. שם ישימי. ההפכה לחשונות והתחלל ²⁶. אין יסופה אלא עבד וכן הוא אמר [דברים י] ותשפ מקדש
ישימי. לתשועת ימיני. ער אשית אויביך. לתפול וכו'. נשבע ה' ואל ינחם. לפי שיה מורש של עיניו על האלמנה
שהג נאמר לו [נדרים טו] אל מורא אכירי וכו'. לא ינחם. על הטועה אשר דבר עין. אתה כהן ישימי ע"ד דברתי
מלבי צדק. מתוך חלה הכהונה ומלכות להיות מנין וירשן אה אם אפי' חזק הכהונה והמלכות שמת לו. דברתי מלבי צדק.
י"ד מורא כתי רמי שם (א) אלא ²⁷ על דעת מלך נזק על פקודת מלך נזק. אתה כהן. ין משמע כהן כהונה ושרה מני
(ש"כ) וכן דוד כתיב [ש"כ]. אין בין המודר הנאה. מודר הנאה ממנו מותר מאכל. דריסת הרגל.
שהמודר הנאה אסור ליטמ' למיני המודר מאכל מזה. וב"ם שאין עושין בהם אכיל נפש. מותר להשאל למודר מאכל
דוקא נמוק שאין שמעטירין כיואל כהן אלא נמוק שמעטירין כיואל כהן מן הכהן [קמ"ל]. דלוקד דכל הנאה שם לא
הכונה זה היה מתקדש זה פירוט הנאה מלכל היא שיה רלויה אחיה פירוט לקטת זה מחלל [שמות ח, כ]. שיה. השם מולאה הקמה וקולטת פסולת וממיר מה שמפסל לריחים [שמות כה, א]. ובכרה. עשי מורין מורין כמין דכס' [שמות כו, א]. ודריסת
דבר שיה מותר לכל אדם ולעז מקפיד עליו [בבלי סו. טו]. כגון נשע"י שמודר הנאה ממנו ופסול לו על כהן פירוט נמוק
הוא ופך על פי שאלה נוקמים נמי הויק כתיב מן ויחיה רגמן שרי דמ"מ ככתיב המקח הוא מוסקי על על השטין הקצו לפירוט שאלו לא היה נוקח ממנו בממס לא היה נוקח לו מנין לנצל הכח מלס [וישע"ב ב' ב'].

(ב) מנילה ה. (ג) מנילה
שם כ"כ טו: לקמן לג.
ממ: (א) ויחיה ב.
(ד) ע"י לעיל לא.
(ה) הנחומה פ"ך לך כ"י
כד ודוד.

הנהגות הב"ח

(א) גמי מעשרה שליטים
אלו שמי עינים:
(ב) רש"י ד"ה סס"ד
ימים אית ליה רשות
לקטור וימי השנה שס"ה
ימים וכו' וכו' כ לית ליה
רשות סס"ד: (ג) רש"י
ד"ה וכלים שאין עושין
בהן אכיל נפש
ולשחמט ככלים:

תורה אור השלם

(א) עיר קטנה ואפ"ם
בה קטנה ובה אפ"ם
מלך גדול וקטן אפ"ם
בקה אפ"ם קטנה
גדלים: וקטנה בה אפ"ם
ספקן חכם וקטן הוא
את העיר בהקטנה
ואתם לא זכר אה
האשר הפסוק הווא:
(הפסוק ב' ד"ה)

(ב) החכמה תעל לחכם
מעשרה שליטים אשר
היו בעיר: (הפסוק ב' ד"ה)
ג וישיב צדק מלך
שלם הוציא קחם וכן
והוא כהן לאל אפ"ם:
(הפסוק ד' ד"ה)

(ד) ויבכרו ואמר פרו
אפרם לא עזרין קנה
שפנים וארץ בריקו אל
עזרין קנה קנה צדק
בדך ונתן לו פשוט
כפול: (הפסוק י"ה י"ב)

(ה) לדוד מומר נאם ה'
לאדני שם לימיני עד
אשית איבך ודמ
לנדרתי: (הפסוק ק. א.)

(ו) נשבע ויהי ואל ינחם
אתה כהן לעולם על
דברתי מלבי צדק:
(הפסוק ק. ב')

פירוש הרא"ש

השמן
שפ"ד הוי. וימות הממה
שס"ה רמז שכל השנה ים
לו רשות לקטור מן חסד

אפילו הכי אסור לר' אליעזר ולא אמרינן אין דעת הנודר עליו, ואם כן הוא הדין לדריסת הרגל דאסור לר' אליעזר ולא אמרינן אין דעת הנודר עליו, אבל לרבנן שרי מהאי טעמא.

ולא דמי לפחות משה פרוטה דפירשתי לעיל במתני' (ד"ה וכלים) דאסור במודר הנאה, דשאני התם דדעת הנודר על פחות משה פרוטה נמי, אע"ג דלענין גזל לא נתן להישכון מכל מקום קפדי אינשי על פחות משה פרוטה נמי, כדאמר (רפ"ז דעירובין) [פ"ז דסנהדרין (נז)] נהי דכתר הכי מחיל צערא בשעתיה מי לית ליה.

ועוד קשה לי על פירוש הרשב"ם דתלי טעמא דלא קפדי בדריסת הרגל שותפי אהדי משום דמפקיר את החצר לבני חצר לעמוד בו, הא כיון דאינו מפקיר לכולי עלמא ומקפיד לענין עמידה לגבי אחרים אין זה הפקר, דקיי"ל כבית הלל דאמרי במס' פיאה ברפ"ו דאין הפקר עד שיפקיר לעניים ועשירים כשמיטה, ואפילו מפקיר לכ"ע חוץ מאדם אחד אין זה הפקר כדאמר בפרק ב' דכבא מציעא (ל:) בעובדא דר' ישמעאל, והכא נמי כי מפקיר העמדה לבני חצר ולא לכולי עלמא אין זה הפקר אפילו לגבי בני חצרו, והא עמידה אסורה במודר הנאה אפילו לבני חצר, והא התם בפרק ג' דכבא בתרא משמע דשרי, והא דפריך דריסת הרגל הא לא קפדי הקשו התוס' (בסוגיין ד"ה דריסת) מהא דאמר בפרק ג' דכבא בתרא (שם) שותפין הוא דלא קפדי אהדי הא שאר אינשי קפדי, ותירצו בשם ר"ת דהני מילי בבקעה דלא קפדי בה שום אדם, וסברא הוא לומר כן דומיא דרישא דכלים שאין עושין

דריסת הרגל הא לא קפדי אינשי. מתוך פירוש הר"ן שם בנדרים (לב:) ד"ה

אפילו ויתור) משמע דהכי פירושו כיון דמידי דלא קפדי אינשי הוא אין זה קרוי נהנה מחבירו. וקשה לי על זה אטו באיסור הנאה מידי דלא קפדי מי שרי, הא תנן בפרק ג' דעבודה זרה (מה:) גבי אשירה לא ישב בצילה ולא יעבור תחתיה, והכי נמי מצינן בפרק ב' דפסחים (כו:) דאסור לישב בצילו של היכל גבי ר' יוחנן בן זכאי שישב בצילו של היכל ודרש, ואמר התם דקול ומראה וריח של קודש אסור, והא כל אלו לא קפדי דהא לא מחסר לה בהא, אפילו הכי באיסור הנאה אסור, והכי מוכח בגמרא בכמה מקומות. ומדברי הרשב"ם בפרק ג' דכבא בתרא (נז:) משמע דמידי דלא קפדי הוי ליה הפקר, גבי הא דמשני התם הכא בחצר השותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי, פירוש כיון דלא קפדי בעמידה הרי הפקירו את החצר לכל בני החצר לעמוד בו ולגבי העמידה אין לו חלק בו, ואולי הר"ן גם כן כיון לזה אלא שאם כן לא היה לו לסתום דבריו ביותר.

ולי נראה לפרש דכל מידי דלא קפדי אינשי ואין דעתם עליהו אין דעת הנודר מחבירו לאסור באלו, ודברי קרובים לפירוש הרשב"ם, אלא מדמשני הא מני ר' אליעזר היא דאמר ויתור אסור במודר הנאה למאי דפירשתי אתי שפיר טפי הא דמדמי דריסת הרגל דלא קפדי לויתור, דלפירוש הרשב"ם מה ענין הפקר דדריסת הרגל לגבי ויתור, אבל אי טעמא כיון דלא קפדי על דריסת הרגל הוא משום דאין דעת הנודר עליו אתי שפיר, דהא ויתור נמי כיון דלא קפדי ומוותרים כן לכל הלוקחים

בזה אם כבר נהנה בחצי פרוטה לא עבר על שבועתו, אולם ברשב"א גיטין (לה.) כתב משם בה"ג דחיילי שבועה בפחות משה פרוטה, ועיי"ש דמבואר כמו שכתב הגאון המחבר ז"ל דכוונת הנודר היה גם על פחות משה פרוטה. אך מ"ש שם הבה"ג להביא ראיה מהא דמבואר במס' שבועות (כד:) והרי הקדש בעינן שוה פרוטה מכלל דשבועה חיילי על פחות משה פרוטה עיי"ש, קשה להבין ראיה הזאת, הא שם כוונת הש"ס שבועה דחיילי על פחות מכשיעור לא קחשיב דיינו במפרש שנשבע אף על פחות מכשיעור, וכמו שמפרש שם רש"י וכאשר מוכרח שם להמעין בסוגיא שם, ובזה וודאי חייל על כל דבר, אבל מנא ליה בנשבע סתם שלא יהנה דכוונת הנשבע אף על פחות משה פרוטה, וכן הקשה ידידי הרב המנוח מוה' אלי' ז"ל רב דק"ר ליבראנן וליפנא וצ"ע, (אמרי בינה.) ועיי' אמרי בינה דיני נדרים סי' ל' ד"ה והנה כמו.

חזקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) ב"ק נא: מילה נט:
נדרים מה: (ב) מגילה ת,
(ג) נכסות פג: וס"א,
(ד) מגילה ת, נדרים נט:
נל, מח: (ה) מכות דה,
(ו) מב: (ז) נדרים מר:
(ח) ופי"ע חס' ב"ק נא:
ד"ה זק.

הנהגות הב"ח

(ב) רש"ם
והכא וכו' עד
שנמרטו לאותו מקום
ובש"צטרכו יקפידו:
(ג) ת"ב ד"ה אסור וכו'
הקדים שדלו דלחי נ"ה
ושקיל אי לאו משום דר'
אסור: (א) ד"ה רמנא
וכו' משמע הכא דלכולי

גליון הש"ס

במראה חלוק של ת"ת.
ע"י העמית דף י"ע"ב:

ליקומי דש"י

[illegible]

זמנות וציורים

(א) בכת"י על גב הנהר
 (וכ"ה במה"ג ברי"ף
 ובבא"ש ובבד רמ"ה.
 דק"ס: (ג) בכת"י על גב
 הנהר: (ג) בדפו"ר
 אחריתי (ג"ס בעמוד
 זה): (ד) נדע"ל לכל באי
 החצר (ומיושב קושיית
 הר"ש: עיי"ש,
 באה"מ): (ה) לכאורה
 על שמו:

הדבא בחצר השותפין עכפין, שאחד מן השותפין עצמו העמיד בהם, ואספה של חצר ג' שנים ולא מיחו צו וסאם חצר לכניסה ויציאה הוא ולא להעמיד שם בהמוני וספיו זמן מרובה להלך בהעמדת בהמוני גרדא בלא ציון לא היא חסא דבהעמדה

כדי לא קפדי שותפין זה על זה עד
שעה שלטרכו לאתו מקום (6) וכשילכו
יקפידו וימנעו זה מפניו דלן לו חוקה
בשתיקתן: אמריציה קפדי. ומדשחקו
ולא מיסו ודלי ברושן עשה והוא
חוקה: אמרין ייבנס ה'צדי. שכל נזל
שלא חלקו את החצר נכנס כל אחד
בחלק חצירו וקם ליה בלא יתל
דברו שהרי נהנה מחצירו שעומד
בחצרו דפדעמיה קפדי דלא יחיל
ללא קפדי מותר לעמוד בחצר חצירו
אע"פ שמודר ממנו הנאה לדיון חצירו
קפדי בעמידה הרי הפקיד את החצר
לכל בני ¹⁷ החצר לעמוד בו ולבני עמידה
אין לו חלק בו: והוא ברחבה ברי.
ומהני ברחבה שאחורי חצירו דליו
מקפידים על כך אלז בחצר שלפני
הביתם תריך שיהא מקום פניו לבאים
ויציאה והלך קפדי בעמידה כדי:

אִידִי וְאִידִי. מִמּוֹי הִדְבֵּק וְהִדְבֵּק:
אִיכָא דְקִפִּיד. הַעֲמֵמָה כְּדִי: גְּבִי
מְסֻנָּא. לַעֲמִין חֻזָּק: קְדוּרָא. יֵשׁ
לֵט לִינָךְ הֶלֶק וְלִמָּר שֶׁאֵין הַשְׁתַּחֲפֵּז
מִקְפִּידֵין וְזֶה עַל וְנִסְתַּר לְהַעֲמִיד אֶם
הַעֲמִינִי בְּחֵלֶר כִּן מִן שֶׁאֵין מִסְרִי
מַעֲכָב עָלָיו וְהֵיכְנִי קוּלָּא שֶׁאֵין מִמִּירָן
לִזֶּה מִקְתַּמָּא לְהַעֲמִיד שֶׁס' הַעֲמִינִי
אֵף עַל פִּי שֶׁלֵּךְ נָטַל רְשׁוֹת מִמִּסְרִי
וְכִדְוִכָּא אֲחִירָנָא (כ"ה דף מ"א).
אֲמִירָן דְּשׁוּאֵל שֶׁלֵּךְ מִדַּעַת גִּזְלָן הוּא
וְהֵכָּה בָּלָא דַּעַת יָכוֹל לְהִכְנִס הַעֲמִינִי
וְהֵכָּה לֵּךְ חֻזָּק דְּהֵכָּה לֵּךְ קַדְשִׁי
וּמִאֲחֵרָה טַעַם נִחְמָד כִּן מִשׁוֹם דְּלֵ"ל
שׁוּמָף לְחִצְרִיָּה הַמְחִיךְ אֲנִי מִהֵנָּה
לֵּךְ קַדְשִׁי אֲנִי וְהֵכָּה שְׁתַּקְפִּי וְאֵין
חֻזְקָתָן חֻזָּקָה וְאֵם לְעִוָּךְ לְהַחֲזִיק
אִימִי רִאשִׁי דְּמִהֵנָּה קַדְשִׁי אֲנִי וְהִיא
חֻזְקָתָן חֻזָּקָה וְהֵכָּה לֵּךְ הִיא חֻזָּקָה
שֶׁלֵּךְ מִחוּס שֶׁאֵין טַעַם לְמַעֲרֵב לֵמֵךְ

לא מיתה לא היא חזקה של מחזיק חזקה: גבי איבורא. השופט
שנדרו: "חומרא. ואסורין ליכנס לחצר דלמלא מהנך דקפדי ניהו
וכל ספק אסורה דלחיימה לחומרא: "ע"כ. "א קפדי. בהעמדה
כדתנן דלא היא חזקה וגבי נדרים גמי מותרין ליכנס לחצר:
גבי שאני אגוד כל כך אסר: אפ"ל ויתור אסור. כגון ע"כ:
גמי מלא. אגוד בפרטות והוסף לו חטוי לחמי מירבא א"י שמים
כ"י שלשאר לוקחים גמי הוסף כמו כן ומיהו וירבא שרו דמ"מ
אלא היה לוקח ממנו נדרים לא היה נותן לו חטוי לצבל הבית
ואל דהעמדה בהמות חנוך ויכרים שממשינן ארר התצר יכולין
חזק בן הדבירה. שחקנו לו חכמים שיעשה חצר על כרחן
שם יחפשו לגלות שוק לעמוד מנה: שאין בחתכ"ל. כשהוא
עושה חצר שם לא ע"כ עיניו אינו לא דקדק ולא רשע: א"י
עיניו שלא היה לו לקרב אלף להרחיק מן העצירה דקימא לן
ויחכו ואונס רחמנא פטריה ולמה מוקדקו הכתוב להע"כ עיניו
להטות עיניו לצד אחר והיינו דמשחמח ביה קרא דאז א"י
ב"י בנאה קחשיב ואזיל אגב גררד דהך דלעיל: כ"י שאין בשרו
חזק: מ"ית. מקטורן שמתחכה ע"ל כל עגלים שהוא ליכנס:
נמות ט"פ: שני ש"ישן וד"ישן ג"א. שני ש"ישן רמות השלחן
ו"פלים החזקן מנהגה להניח עליו קערות ויכסות שלא יכלכו
י גדול דהיינו מפה מחזק ומפנים כל סביב השלחן ואמ"עיתו
של שלחן שא"י רגילין לעשות בשמחו לחתונו ב' יהיה המחזק
לו: היבא דאיבא ינוקא. שיושב אלל אביו לאכול צ"ח להשיב
יענע השלחן: וא"י ינוקא. יעשה מנפנים ולא יפכנה מחזק
נמות יעשה מנפנים כן יכשל בה השמש: ודא ד"יבא שמינא. יעשה
יעשה מנפנים מנד היוספין ולא המחזק שיכולין להזהר מן הטענה
וכל השמש להזהר ולא מנפנים דמוק לאוכלין שרר להם המקום:

למדורה
 חזק קצרות וכוחות שלא יוכלו המספר ויקלל הסעודה: **וטבעת**. של שלחן שחורין אחר.
 : לא קשה זה **האמת** ויקא. שישם אצלו חזיר השלחן יהיה הטבע מבחין שם
 יבא ויקא יהא במכנים: **א** איבא **שנמא**. שנמדד למי השלחן ונמששו חזיר הטבעת
 הטבעת מבחין לפי שדוראו ויכלו לשמדד שלא יגע בו:

בבשורתפין עסקינן דבאעמדה כדי אף קפ"י. חומה דלאמר
הכא דהיכא דקפדי קני והלאמר לעיל (ק"מ:)

[illegible]

אשר עושין זהן אכול נפש ולהבי פרך כיון דעל כרחק איירי בדריסה
הרגל צנקה דלא קפדי אס כן אפילו מודר הימנו הגוף
אמאי אסור יהוא הדין דהוי מני למפרך כלים הא לא קפדי¹⁷:

והוא דקתני אסורין רבי אע"פ דהוא. דמחמיר בדרסם טפי לאלפי
 כשמוכר הנאה מחטיו ושלם לו בעל הבית פרוטה לחטיו לקנות
 אסור בעל הבית צבור ויחיד שסורר לו מחטיו דממה הוא ואף
 המקח הוא מוסרף לזה על החששן הקצוי לפרוטה שאין
 בזה שותפים מנבנין שם. בכל משמשי הקטעין צבור
 לעכב אם האחד רוצה לעשות לצדו ומצורו מן רצוים לעשות
 של שותפין מצורו: אפי' שאין דרבין בו להתבזות. שטריות לע
 הולך על שפת הנהר: חייבי דמי. דמחמיר ביה קרף אם עוש
 דאריא דרבא אחרינא. ואולי כהן: אשם הוא. ואף על פי שש
 (שולחן דף מה): הרקח אם לכשור: אשם הוא. אם מסתכל דרך
 דמחמיר ביה קרף שמעין לדרך לעולם עינו: אפי' בנשי
 נפשיה חסד הוא: בעא מיניה ר' יוחנן מרבי בנאה. שמעין
 מריה מתחיו. שיהא ארוך עד פיסת רגלו שלל ויהא כשילך
 משאין חזקה נראה בו. וכל שכן דאי קרף עד להדי חליה דאיכא
 ממוכסא מזה החובלין לקנח את פיהו ולתת עולין את
 המפה ורצוה החובלין. ואית דמפרשי שלש גזלי בלעז שיש
 גדיל קרי המפה על שם שארונה ולשון לא הוא: ושבבי
 חלוקה מזה החובלין ומדמפרס ואולי: מנבנין. בלד הסמו
 השלחן שיהא לו שני קטעין טעמם מנחין ש יסחך המיטות בנכונ
 ש יכיל לו השמש שחור וכן קצבי השלחן: אלא דאריא שמשא.
 שחור וכן מנפסין שן ויוק בזה החובלין ומיורו היכא דליבא שמע
 ויחור מן השמש שהוא הולך והן יושבין: דא ביבבא. יהיה מנחין

מכרם שהוא עשיר בגדיל ארז מקום שבושים הלחם עליו: שליש גליו, בלא מפה שעליו
א אחר כך ד שהוא יושב אלא מבחר בעד האחר: והחתי ממנסים, בארז דז שהוא ממ
שהוא יושב הוה איכא למיחש שמא יחזיק הענין בטבעת וינענע השלחן ויחפך אותו וז
מבטנים סמך לו שלא ידק לשמש לשמור¹⁰ לצד האחר: חא כימאם, יכול להחזיקו

ד'א א מ"י פ"ה מהל' שבתס ה"ל ה סמג
ע"ש פ"ב טו"ע ח"מ ס'
קמ"א ספ"ה ה ו"ה טעור
ו"ב"י וזמ"מ:

ד'ב ב א מ"י פ"ו מהל' דברים ה"ל ה סמג
ללאר' דמ"ב טו"ע י"ד ס'
ד"ס ספ"ק א וז"ל הלכה כ'
טו"ס"ע ח"מ ס' קפ':

ד'ג ד מ"י פ"ז מהל' אסורי ביאה ה"ל כ"א
סמג ללאר' ספ"ה טו"ס"
א"ה"ע ס' כ"א ספ"ה א':

ד'ד ה מ"י פ"ח מהל' דעות הלכה ט'
ו (מ"י שם ה"ל ב):

תורה אור השלם

(א) הנה צדקות ודבר
מישרים מאם בכצע
מששקות גער בפיו
מקמקד בשחד אטם
אזנו משמע המים
יעצם עיני מראות
ברע: (ישעיה ח' טו)

רבינו גרשום

[illegible]

נִפְתָּלִי: ^ט וַתֵּרָא לָאָה כִּי עֹמֶדָה
מִלְדָּת וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שְׂפַחְתָּהּ
וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: ^י וַתֵּלֶד
זִלְפָּה שְׂפַחַת לָאָה לְיַעֲקֹב בֶּן:
יא וַתֹּאמֶר לָאָה בְּגֵד (בָּא גֵד קרי)
וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גָּד: ^{יב} וַתֵּלֶד
זִלְפָּה שְׂפַחַת לָאָה בֶּן שְׁנֵי לְיַעֲקֹב:
יג וַתֹּאמֶר לָאָה בְּאִשְׁרֵי כִי אֲשֶׁרוֹנִי
בָּנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲשֶׁר: רביעי
יד וַיֵּלֶד רְאוּבֵן בְּיָמֵי קִצִּיר־חֲפִיִּים
וַיִּמְצָא דֹדָאִים בַּעֲשָׂדָה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לָאָה אִמּוֹ

^ט וְחִזַּת לָאָה אֲרֵי קָמַת
מִלְמִילָד וּדְבַר־תָּת זִלְפָּה
אִמָּתָה וַיִּהְיֶה יָתָה לְיַעֲקֹב
לְאִנָּתוֹ: ^י וַיֵּלֶדֶת זִלְפָּה
אִמָּתָא דְלָאָה לְיַעֲקֹב בֶּר:
יא וַאֲמַרְתָּ לָאָה אֲתָא גָד
וּקְרַת יָת שְׁמִיָּה גָד:
יב וַיֵּלֶדֶת זִלְפָּה אִמָּתָא
דְלָאָה בֶּר תַּנִּין לְיַעֲקֹב:
יג וַאֲמַרְתָּ לָאָה תְּשַׁבַּחְתָּא
הוּת לִי אֲרֵי בְּכֵן יִשְׁבַּחֲנִי
נְשִׂיא וּקְרַת יָת שְׁמִיָּה
אֲשֶׁר: יד וַאֲזַל רְאוּבֵן בְּיוֹמֵי
חֲצִיר חֲפִיִּין וַאֲשַׁבַּח יְבִרְחִין
בְּחֻקָּא וְאִיתִי יִתְהוֹן
לְלָאָה אִמָּיָה וַאֲמַרְתָּ רַחֵל

תולדות אהרן וילך ראובן בימי קציר.
סנהדרין צט:

שפתי חכמים

ז וגד הוא לשון חיתוך, כלומר שמילתו היה נחתך:

זלפה. בזמן נאמר הריון חוץ מזלפה לפי שהיתה בחורה מכולן ותינוקת בשנים ואין הריון ניכר בה וכדי לרמות ליעקב נחנה לכן ללאה שלא יבין שמכניסין לו את לאה שכך מנהגן ליתן שפחה הגדולה לגדולה וקטנה לקטנה: (יא) בא גד. בא מול טוב כמו "גד גדי וטנוק לא ודומה לו העורכים לגד שלחן". ומדרש אגדה שנוול צ מהול כמו גדו חילנא *** ולא ידעתי על מה נכתב חיצה אחת. דבר אחר למה נקראת חיצה אחת בגד כמו בגדת בני כשנחת אל שפחתי כאשר שנבד באשת נעורים: (יד) בימי קציר חפיים. להגיד שנתן של שנים שעת הקציר היה ולא פשט ידו בגלל להביא חטים ושעורים אלא דבר ההפך שאין אדם מקפיד בו: דודאים. סיגלי עשז ***

* שבת סד: ** ישעיה סה *** דניאל ד **** סנהדרין צט

רשב"ם

נכספתה. נשאל נשאל דוד: (יא) בא גד. בא אלינו מול טוב כמו העורכים לגד שולחן. וכן במסכת שבת גד גדי וסינוק לא. וכן בב"ר אתא מולא דכיתא. והמפרש לשון גוד טועה שאע"פ שהשמות מעין האמירה. כמו ראובן כי ראה ה' בעניי. שמעון כי שמע ה'. אמירת האשה אין לנו לכותבה אלא כעין עיקר הדיבור. וגד אינו יכול להיות לשון גוד בלא כפולות של שני ויסולו עלי אורחות אידם יסובו עלי רביו בכלם רגש תחת אות החסרה: (יג) באשרי. אני עומדת במישור ובשבח שמאשרות אותי בנות: (יד) דודאים. דודאי תאנים כדכתיב הדודאים

דעת זקנים

שנאמר ונלללל בן אורי בן חור למטה יהודה ואמלא אומו רוח אלהים. ואני נחמנתי עם אחותי באומה מלאכה דכתיב ואמו אלהיאל בן אחיסמן למטה דן. גם יכלתי כמו בן בנים ראשון שנה שלמה שסיס מירוס שהיה משצט נפתלי: (ט) את זלפה שפחתה. והלא בנוס היו אלא כתיב בנימוסי הארץ נטמיו של אדם מפלגש קריוס שפחות:

מנחת שי

(יא) בגד. בא גד ק' וכן כתב הרמ"ה ו"ל חדא מלה כתיב וחסר אל"ף וק' תרתי בא גד עכ"ל והוא חד מן ט"ו מלין דכתיבין מלה חדא וקריין תרין וסימן נמסר במקרא גדולה ד"ה א' כ"ז ועיין בס' הזוהר פ' ויחי דף רמ"ד: (יד) וילך ראובן. אין כאן פיסקא כי

מתיאשים אח"כ, מ"מ כיון דלא עומד ליאוש זכה בו כמבואר בשיטה מקובצת ד"מ ריש פ"ב (דף כא:), א"כ גם לדין דלא הוי יאוש מ"מ בדבר שאינו מקפיד אף בנא"כ ומקפיד מ"מ כבר זכה בו.

ובכן נראה למה דפירשו בדברי הרמב"ם (פ"ה מאישות ה"ח) דהוי ספק קידושין מזד שמה שזה פירוטו במדי, אבל היכא ידיענו שהוא שזה פירוטו מקודשת בצירור¹⁵⁴, ולמה לא יחוש שיקפיד אח"כ, ודוחק לומר בזה דמוקמינן על החזקה, אלא ודאי דאף שצא אח"כ ומקפיד, מ"מ כבר זכה בו. ועיין קטות החשן (סימן רסב סק"א) מה שמסתר קושיות הטו"ז יו"ד (סימן שלא ס"ק טו) על הרמב"ם ה"י תרומות (פ"ד ה"ג) צירד ללקוט לעצמו, וכתב קטוה"ח עפ"י דברי הש"ך ח"מ (סימן שנה סק"א) דדבר שאין הצעלים מקפידין לא תליא ביאוש שלא מדעת, וכתב בדברי הש"ך הוא דעת יחיד¹⁵⁵, ולא אדע, הא כן הוא ג"כ דעת רמב"ם. אולם דבריו שם בדעת רמב"ם הלכות תרומות בלא"ה ליחא, דאם שם איירי בדבר שאין צעה"כ מקפיד למה צעין שיאמר כלך אלל יפות, ולמה לנו לדעתו אח"כ¹⁵⁶, ועיין מחנה אפרים הלכות גזילה (סימן ג) ואכ"מ בזה, ועיין מה [שכתבתי] לעיל דיני יום טוב (סימן כא אות יד). עכ"פ העולה לנו, דדברי הטו"ז בטעם הדבר דלא מהני שאלה בנא ליד הגזבר, המה דברים מופרכין.

ברם צעיקר הטעם דלא מהני שאלה, מבואר הדבר באר היטב בש"ך ח"מ (סימן רנה סק"ו) בשם רבינו צללאל אשכנזי (תשובה יד), הטעם דלא יהיה כח הקדש גרע מכח הדיוט ובהדיוט דאין אחר מעשה הקנין כלום, למה יהיה גרע כח הקדש שלא יועיל קנין הגזבר, והא דמהני שאלה הוא רק במה דעדיף כח הקדש מכח הדיוט, דבהדיוט צעי מעשה קנין ובהקדש אמירתו הוי כקנין, בזה גילתה לנו התורה לא יחל דבר, הוא אינו מייחל אבל אחרים מוחלין לו ונעקר הנדר למפרע, אבל בנא ליד גזבר כיון שעשה הגזבר מעשה הקנין אין אחר הקנין כלום, ואף היכא דהיה שאר קנין כגון קנין חליפין, אף דלא צא ליד הגזבר, מ"מ כיון דנעשה מעשה קנין לא מהני שאלה, עיי"ש בש"ך. ולפי"ז היה נראה לכאורה לדעת רמב"ם, מוצא בש"ע ח"מ (סימן מ ס"א), דיכול אדם לחייב את עצמו בדבר שאינו חייב כשאומר אחס עדים, ממילא היכא דמחייב את עצמו לתת להקדש ואומר הרי עלי לתת להקדש, כשיאמר אחס עדים ג"כ הוי כקנין ולא מהני שאלה.

ולכאורה היה נראה כשמשאל אח"כ על הנדר, דמ"מ נעקר הנדר למפרע, רק דמלך מעשה הקנין נשאר ההקדש אח"כ אינו חל ההקדש והקנין רק מן השעה שצא ליד גזבר, ונ"מ בהקדש, אם נהנה מן ההקדש קודם שצא ליד הגזבר, מהני השאלה אח"כ אף אחר שצא ליד הגזבר שלא יהיה חייב צמעילה על מה שנהנה קודם לכן, דנעקר ההקדש והנדר למפרע, רק אח"כ במה שמסר להגזבר חל ההקדש מאלו. אך מ"מ אינו נראה לומר כן, רק כיון שצא דיבורו לידי מעשה קנין שוב ליחא בשאלה וחרטה, ומהני ההקדש למפרע שלא יהיה בשאלה וחרטה דמעיקרא. ואין לומר כיון דאמירה לגבוה כמסירה והוי של הקדש, א"כ מה יוסיף תת כח בהמסירה

אינם חוזרין ודאי דפטורין ולא שם גזל ע"ז וא"כ היה לו לרבי ישמעאל בר' יוסי לומר כן, ודוחק לומר דחשש לפן ימות ויפול להורשים ואז הדורס יהיה גזלן, זה דוחק גדול. גם הא בודאי רבי ישמעאל בר' יוסי בשיטת אביו אזיל, דסובר הפקר כמתנה, ועד דלא אחי לרשות זוכה של הצעלים הוא, וכ"כ במחנה אפרים דיני הפקר (סימן ה) מדאמר לכ"ע אפקרינהו לדין לא אפקרינהו, ואין יכול לומר כן ולחזור אח"כ ואין נאמן, אלא ודאי דסובר דיכול לחזור כד' אביו ר"י ע"ש, א"כ שוב יקשה [ד]יהיה לו לומר ולתת במתנה לכל שיזכה חוץ מזה.

אך נראה הדברים שלא בדברי הטו"ז דאף כשמקפיד על אחד מ"מ מהני, וראה מהא דב"ב (דף נז:) דפריך הש"ס ובהעמדה כדי לא קפדי, והא תנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין לכנוס לחצר, ופירש הרשב"ם שם, שהרי נהנה מחצירו שעומד בחצירו דבהעמדה קפדי, דאם איתא דלא קפדי, מותר לעמוד בחצר חצירו אעפ"י שמודר ממנו, כיון דלא קפדי בעמידה, הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו, ולגבי עמידה אין לו חלק בו עכ"ל. הרי מבואר, דאף דלא הפקיר רק לגבי בני החצר, הוי הפקר להם ומהני, וגם מבואר דלא מתורת מתנה הוא, דלא כמ"ש האבני מלואים, דאם מתורת מתנה אחינן עלה, מה פריך מהא דנדרו הנאה זה מזה, הא כיון דלא נפיק זכות זה מידו עד שזוכה בעמידה, הוי כנהנה מחצירו. אלא ודאי דדבר שאין צעל הבית מקפיד, מתורת הפקר אחינן עלה, רק מ"מ מבואר משם דמהני אף היכא דמקפיד על אחרים, דשם שותפים ודאי קפדי לגבי אחרים, רק לגבי בני החצר לא קפדי, ומ"מ נריך להבין דהא (מ"מ) כיון דלא הוי הפקר לכל, אמאי יהנה, וגם הכי לא יהיה ציד הצעלים לחזור, וצ"ע להבין דברי הרשב"ם. אח"כ מלאתי בספר טורי אבן מס' מגילה (דף ה. ד"ה עק"ל) שעמד בזה על דברי הרשב"ם, ועיין רש"י חומש פ' ואלא (בראשית ג. יד) בפסוק צימי קציר חטים, שכתב אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו, משמע קטת דדבר שאין צעה"כ מקפיד תורת הפקר בו.

וב"ש הטו"ז דגוף הדין שהמציא הרמב"ם לחדש בדבר שאין צעה"כ מקפיד הוי ספק קידושין לא זכיתי לנא על מקורו מאין המציא חידוש זה, ואלמלא לא נאמר בדברי הרמב"ם שאחריו אין להרהר הדבר תמוה מאד, ומה בכך שאין צעה"כ מקפיד מ"מ כל זמן שלא הפקירו בפירוש במה ילא החפץ או האוכל מחזקת מרא קמא עיי"ש באורך. ולענ"ד יש מקור נאמן לדברי הרמב"ם מש"ס דסוף ב"ב (דף קט:), גבאי נדקה רשאי לקבל מנשים דבר מועט, וכן פסקין בש"ע יו"ד (סימן רמח ס"ד), וע"כ הטעם משום דהוי דבר (מיעוט) [מועט] וע"ז אין הצעלים מקפידין, לכך מותר לקבל מאשתו, ומה לי אם אשתו נתנה, אם ידענו שאינו מקפיד אף אם יטול מעצמו כיון שאינו מקפיד רשאי לטול וזוכה בו. וגם אף אם אח"כ אמרו הצעלים בפירוש דמקפידין, מ"מ כיון שכבר זכה בו הוי של הזוכה אם ידענו בצירור שאין הצעה"כ מקפיד אז, והוי כמו לרצא דיאוש שלא מדעת מהני בדבר שאין בו סימן, ואף אם הצעלים אינם

החברים מקפידים זה על זה, ואע"פ שאין בו שיה פרוטה היא מקודשת מספק שמא הוא שיה פרוטה במדי כדאיתא בקדושין יב ע"א אבל בדבר שיש בו שיה פרוטה ויש בו דין גזל אינה מקודשת כלל. 155. עיין שו"ת מהרי"ט ח"א סימן קנ שהוכיח מדברי הרמב"ם הנ"ל דס"ל כדעת התוס', ובמחנה"א שציינו רבנו להלז השיג עליו. 156. אפשר דרק משום שאמר לאחר מכו

154. אמנם עיין במשנה למלך שם שכתב דהוא דוקא דאינו שיה פרוטה דאז ידעין דאינו מקפיד אבל בשיה פרוטה משום חשש גזל נגעו בה, והביא תשובת הר"ש בר צמח מכ"י סי' ב שפירש דברי הרמב"ם כן. והוא בתשוב"ן ח"א סימן כ"ג ד"ה תשובה וז"ל בתו"ד שם: ועוד שהרב ז"ל לא אמר כן אלא בתמרה ואגוז שאין בו שיה פרוטה ואין בו דין גזל כיוצא בזה אין

לשום כ"ק משום: והלא מותר בה נמשכר וסלס נטל ואוכל ומותר: ואם אין כ"ד"ג ליתא: כ"ק וסל: מוסקין ולכל מי שיהפוק: כ"ק ונמשכר: מוסקין: כ"ד"ג מוסקין: כ"ק: שילס: כ"ק: ליתא:

עובר על נדר אבל אינו יכול לכופו לשלם לו דהא לא אמר לו תן לו ואני אפרע ואם אמר לו כן אסור דהא שליה שוייה: ד' ור"י אומר: דכיון שאין שם אחר שיכול לזכות אלא הוא הוי כמתנה ואין הלכה כר' יוסי ודוקא באין לו מה יאכל הוא דשרו רבנן אבל באינש אחרינא לא:

לשום מתנה והלה מותר בה. אם אין עמהם אחר, מניח על הסלע

או על הגדר ואומר, הרי הן מוסקרים לכל מי שיחפזין, והלה נטל ואוכל. ורבי יוסי אומר:

כיון שאין שם אחר כו' הוי כמתנה כלומר דגורין משום מתנה דבית מורן דקוף פרק דלקמן. גמרא:

פירוש המשניות להרמב"ם

ד' רבי יוסי אומר אחר שאין בהם שלישי ה"ז המעשה מלאכת ש"מ

נזתנו לאחר לשום מתנה והלה מותר בה. דלכא הוי לא משהי מיניה אלא ממקבל מתנה. והוא נטל ואוכל דלא מדידיה מיתמי אלא מהפקרה הר"ן ו"ל וכח עז הר"ן ו"ל לעיל בפירקי דף מ"ג דלי מתני' מיירי בלאמר נכסים אלו אין הלה מותר בה. וכחצו לעיל סוף סי' ה'. וכחצו תוס' ו"ל ולא התירו אלא כשאין לו מה יאכל למדנו שכל הערמות אסורות בין ברבים בין ביחיד נגזרים שלא התירו אלא בשעת הדחק שאין לו מה יאכל לשון הרב ר' אליעזר ע"כ. וכחצו הר"ן ו"ל בר"פ מציאת האשה בשם רבינו שמואל ו"ל דמההיא סוגיא משמע שאינו מותר למד לאדם מיוחד אם תזון לא תפסיד דהא משמע דכי אמר כל הון אינו מפסיד הוי רבואה טפי מבאומר איני יודע מה אעשה וצדיק הוא דהכא הכי ה"ל למתני' אלא דמהדרין דהכא איכא רבואה אחרינא שאומר לאיש מיוחד ואם אימא דשרי ה"ל למתני' כחצו הרגיל אללו אם תזון לא תפסיד והוא קמ"ל תרמי ע"כ: ור' יוסי אומר: להניח

והלה מותר בה. ודוקא ככי האי גוונא שנותן לאחר נסמך אצל היכא שכיכר שיש ערמה דצדק לא. כההיא דבית מורן דק"פ דלקמן. וכחצו הר"ן ודוקא צדיק לו מה יאכל כו' ונח"ל כ"כ הר"ן בפירושו ונראה טעמא משום דהכא מוכחא קצת הערמה. הלכך לא שרי אלא דוקא צדיק לו מה יאכל ולא פירשו דאורחא דמלחא נקט כדלעיל. וצ"ל שם הלה עין צמ"ו פרק קמא דמכות: ורבי יוסי אומר. פירש הר"ן

מחבירו יכול לומר לחבירו וכו' והשמיט כלל להא דאין לו מ"י (והיינו כיון דמתניתין נקט הכי רק משום אורחא דמלחא). ובספיק' ט' נקט ה"ו מהלכים בדרך וא"ל מ"י נותן לאחר מתנה מבואר דבכ"ה בעי דוקא אלמ"י. אבל מדברי הרע"ב לא נראה כן דצ"ן על סיפא ור"י אומר. דבזה נקט ודוקא באלמ"י. היינו הא דת"ק מתיר במניח על הסלע והו דוקא באלמ"י והכי דייק לישנא דהרע"ב הו דשרו רבנן משמע כמה דפליגי רבנן עם רבי יהודה ושרו להו והו דוקא באלמ"י אבל ברישא דנותן לאחר דגם ר"י מתיר ל"צ לאלמ"י כיון דיצא מתחילה לרשות אחר ובדס"ל לתוס' ריש פרק המדיר (ד"ע ב') ד"ה טפי לא עבד ומה דנקט הרע"ב במתני' הקודם אורחא דמלחא נקט ולא כתב כן הכא ברישא דמתני' אפשר דנמשך גם על זה או דבמתניתין זו ל"צ לתרץ אורחא דמלחא אלא דנקט אלמ"י משום סיפא דאם אין עמהם אחר כנלע"ד כע"ה:

פרק ה א השותפין. שיש לכל אחד מהם בית בחצר. והחצר שלפני הבתים שניהם שותפין בה ובזמן שיש פרק ה א חצר נקרא רחבה של עיר: שבבית ואלו

פירוש המשניות להרמב"ם

השני שותפין אמנם הם שותפין בזה הבית לכל אחד מלאכת ש"מ

פרק ה א השותפין וכו'. פ' משילין דף ל"ט ותוס' פ"ק דמגילה דף ח' ודס"פ השולח ונחשבות דהשכ"א ו"ל סי' מ"ו. ובגמרא פרק הפרה דף נ"א וע"ש בנמוקי יוסף דף כ"ג ע"ב. ובפרק חזקת דף נ"ז. אלא ששם צ"ל משילין משמע שהיו צריכין דקמני זה אסורין ליכנס לחצר לחזק זה או שמה שחא פ"י על המשנה מלשון הגמרא דהתם. וביד כולה מתני' עד סוף סי' ב' פ"ו דהלכות נדרים סי' ד' ה' ו'. ובטור ו"ד סי' רכ"ו. וכחצו שם בבית יוסף ויש לתמוה על הרמב"ם ו"ל שכתב

פרק ה א א השותפין. ששותפין בחצר שאין בו כדי חלוקה דהיינו ד' חמות על ד' חמות ועוד ד' חמות לכל פתח [כח"מ קע"א], וה"ה ששותפין במוקד

שצביה"כ, או דמנטלטל שאין בו כדי חלוקה: (ב) שגדרו הנאה זה מזה. וה"ה הדין: (ג) אסורין ליכנס לחצר. דדריסת הרגל, דזויתר אסור במוקד הנאה [כפ"ד סי' א']

א [מנ] תו"ם ד"ה השותפין קונמות מפיקין אותו. מזה נראה דמיידי דנדרו שאסור נכסיהן זה על זה דאי בנדרו שלא יזנו זה מזה הא מ"מ לא מהני מדי דהא נותן לו מה שמחייב לו. וכן בהרא"ש כתובות פ"ה סימן ט"ו הקשה וא"כ ע"י קונם יפקיע אדם כל בע"ח ויאסר עליהם אשר לו בקונם. משמע גם כן באוסר נכסיו אבל לא בקונם שאת נהנה ממנו דפרעון חוב לא מקרי נהנה ממנו. וא"כ מה דנקט הר"ן והובא ג"כ בתו"ט ד"ה ושניהם אסורים דמתני' דהכא ס"ל דיתור אסור במודר הנאה והא בפשוטו דמאן דשרי ויתור היינו באוסר הנאותו עליו דיתור שמדקר לוותר לא מקרי מהנה אבל באוסר נכסיו עליו ליהנות מהן הא כשהולך בחצירה נהנה מהקרקע שהולך עליה ואין תלויה בה דין ויתור הא הנכסים אסורים עליו וכיון דהכא מיידי באוסרים נכסיהם זה על זה כנ"ל לכאורה לכ"ע אסור ולא תלי בפלוגתא דיתור ויתור זה לא מצאתי (*ואף ל') אב"י גם כן בוודאי אסור להעמיד שם מטע' הנ"ל. וקושיא רבינו הוא שהרי בפירוש תירץ רבינא בבב"ד ג' כ"ב ב' מתניתין למ"ד ויתור אסור וה"ה מאי הקושיא שהקשו שם ממתניתין דהכא הא מיידי באוסר נכסיהם וכו"ל): וגם יש לעיין בזה בכתובות רפ"ז המדיר את אשתו מלהנות לו דמיידי לכאורה ג"כ באוסר עליה אשר לו דאילו באת נהנית לי מה מהנה אותה במונות הא נטלת כן מדק וא"כ אמאי פרכינן שם וכיון שמשועבד לה הרי מצי מדיד לה והתנן קונם שאני עושה לפך. הא בלא"ה ק' דהא אינו מהנה לה כלל. אע"כ דמיידי באוסר נכסיו עליה. וכיון שכן מאי פרכינן שם ופרסן לאו שליחותא קעביד הא גם בקונה הנכסים מהפונט מותר לזון אותה ממנו כיון דהנכסים לא היו אד שלו דאי"א אוסר על חברו דבר שאינו ברשותו. גם ממה דהקשו בלהנות לו דיהיה גם תשמיש בכלל וא"מיידי באוסר נכסיו ממילא אין תשמיש בכלל א"ו מפרשי דלהנות לו היינו ממנו ואעפ"כ אסור לזונה וצ"ע: גם ק' לי על הר"ן בעיקר הקושיא דאין קייל כראב"י הא הרי"ב שם דר"ת תירץ דקי"ל

חלוקה וכו' מודו כולי עלמא דשניהם אסורים וכו' ולא אפליגו אלא בחצר שאין בה דין חלוקה וכו'. וראב"י סבר יש צריכה. וזממיתין דלקמן פסק הר"ז כראב"י וכן הוא בגמרא. וקשיא היכי פסקין כראב"י דסבירא ליה דיש צריכה. והא קיימא לן דדלאורייתא אין צריכה כמו שכתב הר"ז במשנה ד' פרק ו' דדמאי. ומלאמי נמנוקי יוסף פ"ה דב"ק שכתב בשם הרמב"ן ז"ל דהכא גבי חצר שזה משתמש בכל החצר אין אפשר לומר אחר שחלקו הוצרך הדבר שזה בחלקו משתמש והרי חסו מחירין לו להשתמש בכולה אלא צריכה האמורה כאן רצה לומר כל אחד ואחד צביל זכותו שיש לו משתמש כלשון שאומר זה בחלקו משתמש וכו'. וצריכה דנקט זה אחד מן הלשונות מהגמרא שהלשון אחד והפירוש מתחלק. וזוהי לא קשיא הלכתא אהלכתא ע"כ. אבל הר"ן הניח ל' צריכה דהכא כמו בכל מקום. והעלה דהיינו טעמא משום דהך צריכה דהכא עדיפא שותפין בשעה שלקחו החצר על דעת כן לקחיהו שזשעה שישתמש בה אחד מהם תהא כונו שלו לתשמיש וכו' וזומן כל אחד ואחד קנוי הוא לו לגמרי דהיינו נכסי לך ואחריו לפלוני אלא משום דהכא אין זמן כל אחד ואחד ידוע לא מהני אלא מטעם דיש צריכה. ואע"ג דבעלמא דלאורייתא אין צריכה. היינו טעמא לפי שאין ראוי שיחול דבר על הספק ולפיכך האומר לקופר כחוב גט לאשתי ולאחיה מהן שארצה אגרש פסול לגרש בו. [כדחנן ריש פ"ג דגטין] לפי שיש ספק משעה ראשונה בעיקר הגט לשם מי חל וכן נמי גבי האמין שחלקו [במשנה ג' פ"ה דצרכות בפירוש הר"ז] כיון דמשעה ראשונה איכא לספוקי שמא לא יזכה [ול] החלק זה כלל. נמצא שהוא ספק גמור משעה ראשונה וכל כיוצא בזה אין צריכה. אבל הכא כיון שעיקרו של דבר מתבצר מתחלתו ומה שהוא מתבצר לאחר מכן שלא נתבצר מתחלה אינו אלא מיעוטו דהיינו הזמן שרצה לזכות בגופה של חצר וזכה בה. כל כה"ל גוונא יש צריכה. שאין המיעוט המסופק מתחלתו ומתבצר לאחר מכן. מעכב את הרוב שהיה ברור מתחלתו ומשום הכי הכא פסקין כראב"י. ע"כ. וכתב עוד ותמיהני נהי דקסברי רבנן אין צריכה היאך יכול לאסור על חצרו הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפילו נדרו ג"כ הן עצמן זה מזה למה הן אסורים הרי כשכל א' נכנס לחצר משלו הוא נהנה ולא משל חצירו שהרי אין חצירו יכול לכופ לחלק ולא לעכב עליו לכנס לחצר. ונראה לי דהיינו טעמיהו דרבנן משום דכיון דא"ל לומר דכל חד קנה לכולי [חצר] קנין הגוף לעולם. דאי [דמר לאו דמר]. וס"ל נמי דאין צריכה למפרע אלא כל חד יש לו לעולם בחצר זה קנין הגוף דהיינו חלקו וקנין שעבוד בחלקו של חצירו שאין הלה יכול לעכב עליו מן הדין אע"ג דלא קני ליה גופיה קסברי רבנן דאוחו קנין שעבוד שיש לו על חלקו של חצירו [מקונמות מפיקין אותו ומש"ה אסור דקונמות מפיקין מידי שעבוד כדאמרין בסוף מכליתין. וראב"י פליג משום דסבירא ליה דיש צריכה ומש"ה אמרין בכל שעה ושעה שנכנס לחצר דנפשיה קא עייל. וגוף החצר קנוי לו לגמרי שכל שאני יכול לומר שיש לכל אחד קנין הגוף אין ראוי לומר שיהא קנין שעבוד שאין נקרא קנין שעבוד מה שהוא עומד כן לעולם בעל כרחו של כל אחד מהם ורבנן נמי לא דייני ליה בקנין שעבוד אלא מפני שא"ל להם לדון בקנין הגוף דאין צריכה וכו' ע"כ. ובחצר שיש בו דין חלוקה דכולי עלמא מודו דאסורין כתב הטעם משום דכיון שחצר זו לחלוקה היא עומדת א"ל לומר שמתחלה קנאיה כולה כל אחד לתשמישו דשמא הא' יכופ את חצרו הלכך אפילו לראב"י אסורין ע"כ. והרא"ש כתב כיון דאפשר בחלוקה לא סמכין אצריכה ע"כ. ועיין מ"ש במשנה ה'. ומ"ש הר"ז דאסורים עד שחלקו כך כתב הרמב"ם בפ"ז מה"ז. ולפנינו הרא"ש נחא אבל להר"ן שכתב הטעם שנאסרו משום דאין צריכה קשיא היאך הותרה ע"י חלוקה והוי כקונה זה מזה וזממיתא ג' לא הותר אלא כשנמכר לאחר כמ"ש לקמן. ותירץ הר"ן דהיינו טעמא משום דאין סהדי דעל מנת כן נשתתפו שלא יוכל אחד מהן לאסרה על חצרו בענין שחצר נאסרה עליו לאחר חלוקה דאי הכי אסר עליה נכסי ידידה ואינו דדק ע"כ: ושניהם אסורים להעמיד שם רחים בו. כתב הר"ז ומודה ראב"י בכל הני דשותפין מעכבים זה

בחצר דין חלוקה והוא שהיה לכל בית ובית ארבע אמות בחצר לפני הבית וישאר עוד מן החצר ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה בהא מודו כולי עלמא דשניהם אסורים ליכנס בחצר עד שיחלקוהו הואיל ויש בה דין חלוקה. ולא אפליגו ר' אליעזר ורבנן אלא בחצר שאין בה דין חלוקה רבנן אמרי כל אחד מהם בשל חברו הוא נכנס. ור"א ב"י סבר יש ברירה והאי בדידיה קאזיל. והאי בדידיה קאזיל: ושניהם אסורים להשתמש בכולה אלא צריכה האמורה כאן רצה לומר כל אחד ואחד צביל זכותו שיש לו משתמש כלשון שאומר זה בחלקו משתמש וכו'. וצריכה דנקט זה אחד מן הלשונות מהגמרא שהלשון אחד והפירוש מתחלק. וזוהי לא קשיא הלכתא אהלכתא ע"כ. אבל הר"ן הניח ל' צריכה דהכא כמו בכל מקום. והעלה דהיינו טעמא משום דהך צריכה דהכא עדיפא שותפין בשעה שלקחו החצר על דעת כן לקחיהו שזשעה שישתמש בה אחד מהם תהא כונו שלו לתשמיש וכו' וזומן כל אחד ואחד קנוי הוא לו לגמרי דהיינו נכסי לך ואחריו לפלוני אלא משום דהכא אין זמן כל אחד ואחד ידוע לא מהני אלא מטעם דיש צריכה. ואע"ג דבעלמא דלאורייתא אין צריכה. היינו טעמא לפי שאין ראוי שיחול דבר על הספק ולפיכך האומר לקופר כחוב גט לאשתי ולאחיה מהן שארצה אגרש פסול לגרש בו. [כדחנן ריש פ"ג דגטין] לפי שיש ספק משעה ראשונה בעיקר הגט לשם מי חל וכן נמי גבי האמין שחלקו [במשנה ג' פ"ה דצרכות בפירוש הר"ז] כיון דמשעה ראשונה איכא לספוקי שמא לא יזכה [ול] החלק זה כלל. נמצא שהוא ספק גמור משעה ראשונה וכל כיוצא בזה אין צריכה. אבל הכא כיון שעיקרו של דבר מתבצר מתחלתו ומה שהוא מתבצר לאחר מכן שלא נתבצר מתחלה אינו אלא מיעוטו דהיינו הזמן שרצה לזכות בגופה של חצר וזכה בה. כל כה"ל גוונא יש צריכה. שאין המיעוט המסופק מתחלתו ומתבצר לאחר מכן. מעכב את הרוב שהיה ברור מתחלתו ומשום הכי הכא פסקין כראב"י. ע"כ. וכתב עוד ותמיהני נהי דקסברי רבנן אין צריכה היאך יכול לאסור על חצרו הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפילו נדרו ג"כ הן עצמן זה מזה למה הן אסורים הרי כשכל א' נכנס לחצר משלו הוא נהנה ולא משל חצירו שהרי אין חצירו יכול לכופ לחלק ולא לעכב עליו לכנס לחצר. ונראה לי דהיינו טעמיהו דרבנן משום דכיון דא"ל לומר דכל חד קנה לכולי [חצר] קנין הגוף לעולם. דאי [דמר לאו דמר]. וס"ל נמי דאין צריכה למפרע אלא כל חד יש לו לעולם בחצר זה קנין הגוף דהיינו חלקו וקנין שעבוד בחלקו של חצירו שאין הלה יכול לעכב עליו מן הדין אע"ג דלא קני ליה גופיה קסברי רבנן דאוחו קנין שעבוד שיש לו על חלקו של חצירו [מקונמות מפיקין אותו ומש"ה אסור דקונמות מפיקין מידי שעבוד כדאמרין בסוף מכליתין. וראב"י פליג משום דסבירא ליה דיש צריכה ומש"ה אמרין בכל שעה ושעה שנכנס לחצר דנפשיה קא עייל. וגוף החצר קנוי לו לגמרי שכל שאני יכול לומר שיש לכל אחד קנין הגוף אין ראוי לומר שיהא קנין שעבוד שאין נקרא קנין שעבוד מה שהוא עומד כן לעולם בעל כרחו של כל אחד מהם ורבנן נמי לא דייני ליה בקנין שעבוד אלא מפני שא"ל להם לדון בקנין הגוף דאין צריכה וכו' ע"כ. ובחצר שיש בו דין חלוקה דכולי עלמא מודו דאסורין כתב הטעם משום דכיון שחצר זו לחלוקה היא עומדת א"ל לומר שמתחלה קנאיה כולה כל אחד לתשמישו דשמא הא' יכופ את חצרו הלכך אפילו לראב"י אסורין ע"כ. והרא"ש כתב כיון דאפשר בחלוקה לא סמכין אצריכה ע"כ. ועיין מ"ש במשנה ה'. ומ"ש הר"ז דאסורים עד שחלקו כך כתב הרמב"ם בפ"ז מה"ז. ולפנינו הרא"ש נחא אבל להר"ן שכתב הטעם שנאסרו משום דאין צריכה קשיא היאך הותרה ע"י חלוקה והוי כקונה זה מזה וזממיתא ג' לא הותר אלא כשנמכר לאחר כמ"ש לקמן. ותירץ הר"ן דהיינו טעמא משום דאין סהדי דעל מנת כן נשתתפו שלא יוכל אחד מהן לאסרה על חצרו בענין שחצר נאסרה עליו לאחר חלוקה דאי הכי אסר עליה נכסי ידידה ואינו דדק ע"כ: ושניהם אסורים להעמיד שם רחים בו. כתב הר"ז ומודה ראב"י בכל הני דשותפין מעכבים זה

פירוש המשניות להרמב"ם

ואחד מהם בית ידוע והמשותפין בזה הרחבה שלפני הבתים והיא הנקראת חצר ואם אפשר שיחלקו זאת החצר

ואחד מהם בית ידוע והמשותפין בזה הרחבה שלפני הבתים והיא הנקראת חצר ואם אפשר שיחלקו זאת החצר

מלאכת שלמה

ויחור אסור במודר הנאה משום דשותפין לא קפדי אהדדי הרא"ש ז"ל: ושניהם אסורין. אפילו לראב"י דכל הני קיימא לן דשותפין

ר"ת ז"ל דהתם מיידי צנקה אבל בחצר אפילו צמוד היינו מאלל קפדי. ובחוקת הבתים אית דמוקי לך כ"י אליעזר דאמר

תפארת ישראל

פרק ה א (א) ואע"ג דעכ"פ קיי"ל דלאורייתא אין צריכה. תירץ הרמב"ן דהכא דמשתמש בכולה פסע זה ופסע זה, לא שייך היצטר. ור"ן תירץ, דאע"ג דאין לחלק בין צריכה בגוף לצריכה בזמן, דהרי בעירובין [ול"ז ב'] אמרין דבאמר הריני מערב לשבת שארצה אלק, דה"ל נמי צריכה בזמן, ואפ"ה יש מ"ד דאין צריכה, וכ"כ אין לחלק בין צירר מעיקרא או לא דהרי צריכה שקט

וכרי אין צריכה דלאורייתא, ואע"ג דכל חלק משועבד לכל חד לכשתשתמש, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, קונמות מפיקין מידי שעבוד: (ד) וזה נכנס לתוך שלו. ס"ל דאין זה שעבוד, רק דכשתשתמש בו, בלוחו זמן גוף הקרקע קנוי לו, וקיי"ל כוותיה [י"ד רכ"ז] (א) מיהו ביש בחצר דין בשותפות [פיה דל"ז ב'] דה"ל נמי כציררו מעיקרא שיטול זה חלקו וזה חלקו, ואפ"ה יש מ"ד התם דאין צריכה, עכ"פ הכא דה"ל

זה נכנס. מ"י פ"ו מה"ל נדרים ה"ד סמ"ג ל' רמ"ב טו"ש י"ד סי' רכ"ז ס"א וטו"ש ע' חו"מ סי' ק"פ: ושניהם אסורים. יוסף ב"ב פ"ג ה"ז מ"י שם סמ"ג שם טו"ש י"ד שם ס"ב:

שנויי נוסחאות

א ושניהם. דל"ג ושנים: במשנ"ל שנים (וגל' ו"ו) וע"ס כנ"ל ופירוש ה"י פ"ע:

תוספות רע"א

כראב"י ולא מטעמיה אלא מטעם דיתור מותר במודר הנאה אלא דהר"ן סתם זה דלא מסתבר לדחות כל הני סחמי דמשניות דיתור אסור. הא מ"מ אף מאן דס"ל דיתור אסור היינו מדרבנן ובדרבנן קי"ל דיש ברירה וצ"ע. (*והיה הקושי גם על ר"ת דאין אמר ולא מטעמיה הא פסקי שבדרבנן יש ברירה):

בקידוש החודש, אתם אפילו שוגגין אפילו מזידין, כמו שכתב "והעיבור שיש בה שינוי מן המסורת" אבל אם עיברו כדין ולא שינו מן המסורת, כשר גם בחו"ל.

ולפי זה אין מקום לקושית תוס', מהא דעיברו שנה בעסיא, דהתם לא שינו מן המסורת.

דף נו ע"ב

רנג) אחד אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה האי חצי דבר וחצי עדות היא. באחד אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה, פריך בגמ' האי חצי עדות הוא, ומבואר דצריך שני עדים לענין שערות, וקשה דהא גם נשים נאמנות לזה, ובאהע"ז (סי' קנ"ה סעי' ט"ו) דאפילו אשה אחת נאמנת.

ובשער המשפט (סי' ל' סק"י) תירץ דהכא מיירי שמעידין על זמן העבר, דלא הוי מלתא דעבידא לאיגלווי, אבל הא תינח לדעת המרדכי (פרק מצות חליצה, אות נ"ח), דטעמא דנשים נאמנות הוא משום דעבידא לאיגלווי, אמנם הריב"ש (סי' קפ"ג) כתב הטעם משום חזקה דרבא, והיה אפשר לומר, דהכא איירי שאין שנותיה ידועות, דליכא חזקה דרבא, אבל בזה נסתפק הרמב"ן (נדה דף מו.) אי מהניא שערות, כמו שכתב בשמו במג"מ (פ"ב מאישות הלי"ט), ואפשר לצייר דליכא חזקה דרבא כמו שכתבו תוס' סוף פרק מי שמת (דף קנד. ד"ה ועוד).

רנד) תוס' ד"ה ורבנן האי, וא"ת דהכא כו"ע דרשי דבר ולא חצי דבר וכו'. [כתבו] דהא דאמרינן

נאמנות
לענין
שערות

כגדר
חיוב
פדיון
הבן

(ב"ק דף עא:) אפילו חמשה חצאי בקר, התם סברא הוא שישלם כפי מה שגנב, אבל בפדיון הבן אמרינן (בכורות דף מח:) חמש ולא חצי חמש, משום דהתם מצוה היא ולא מיקיימא בפחות, ואף דגם חמשה בקר ישלם היא מצוה, צ"ל דהתם המצוה היא מכח החוב, כמו בכל פריעת בע"ח, אבל בחמש סלעים, אף דהוא ג"כ חוב, החוב הוא מכח המצוה, ובחמשה בקר המצוה היא מכח החוב, וקשה א"כ בספק פדיון הבן גיזיל לחומרא, כמו בכל ספק מצוה, אף שצריך להוציא ממון עליה קפא.

רנה) רשב"ם ד"ה אלא, אבל ג' שני חזקה דמתני' שאין יכולין להיות כי אם בזה אחר זה וכו'. במה שכתב רשב"ם לענין חצי דבר, דהוא דוקא שלא ראה כל מה שהיה יכול לראות, והרשב"א תמה מה טעם יש לחלק בזה, ואפשר לומר דס"ל לרשב"ם דפסול חצי דבר אינו בהגדה אלא בהראיה, דראיית חצי דבר היא ראיה פסולה, ולא מיקרי חצי אלא אם יש דבר שלם, והעד לא ראה אלא חצי, אבל היכא דליכא טפי מחצי, הוא דבר שלם, דומיא מה שכתבו בתוס' (ד"ה ורבנן) לענין חצי כופר בחצי בן חורין דחשיב כופר שלם, [קצת שמעתין] קפב.

דף נו ע"ב

רנו) השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר. דאם איתא דלא קפדי מותר לעמוד בחצר חבירו וכו', הרי הפקיר את החצר לכל

פסול
חצי דבר
בראיה
ולא
בהגדה

היתר
ויתור
במודד
הנאה

ציונים והערות

קפא. עיין בקוב"ש בקידושין דף ו' ע"ב [אות ל"ו], ולקמן דף קמא ע"ב [אות תפ"ו] ובמילואים שם. קפב. עיין בזה בחידושי הגרנ"ט סוף סי' קפ"ג.

עליו מידי דהוה אמשכיר וכו'. כתבו דאע"ג דאין יכול למחות בו, מ"מ יכול לאסור, כמו משכיר שיכול לאסור על השוכר כמו שיכול להקדיש, והר"ן ריש פרק השותפין (נדרים דף מה:) כתב הטעם דמשכיר יכול לאסור, משום דקונם מפקיע מידי שיעבוד, ולפי זה אינו ענין להא דמשכיר יכול להקדיש, דע"י ההקדש לא נפקע זכות השכירות, כמו שכתבו תוס' כתובות (דף נט: ד"ה שדה) דקדושת דמים אינו מפקיע משיעבוד, ומ"מ אסור לשוכר לדור בו, כיון דגוף הבית קדוש והקדש מעורב בחלקו, כמו שכתבו תוס' ב"מ (דף צט. ד"ה וחבירו).

ונראה דהר"ן מפרש דלא אסר את הנכסים, אלא שאסר עליו הנאתו, ובכה"ג היה מותר לשוכר לדור בבית, דאין השוכר מהנהו בזה דמשתמש בזכותו, ומשום הכי איצטריך לטעמא דקונמות מפקיע מידי שיעבוד, אבל תוס' מפרשים דאיירי באוסר נכסיו, ולא איצטריך לטעמא דהפקעת שיעבוד, דאפילו אם אין השיעבוד נפקע ג"כ אסור, כיון דקדושה חלה על גוף הבית, והא דשרי למ"ד ויתור מותר אי אמרינן דלא קפיד, היינו כמו שכתב רשב"ם דלענין עמידה אין החצר שלו, וזהו כמו בשביעית, דלענין לקיטת הפירות גם הקרקע הפקר, ואין יכול לאסור עליו דריסת הרגל (נדרים דף מב:), והיינו דלענין זה גוף הקרקע הפקר, ואינו דומה לשכירות, דהתם גוף הדבר הוא של משכיר לכל מילי, אלא דיש לשוכר זכות להשתמש בשל משכיר,

בני החצר לעמוד בו ולגבי עמידה אין לו חלק בו, עכ"ל רשב"ם, מכאן מוכח דדבר שאינו מקפיד הוי הפקר, דאי נימא כמו שכתב באבני מילואים (סי' כ"ח ס"ק מ"ט) דהוי מתנה לכל מי שירצה לזכות בו, אמאי מותר במודר הנאה לקבל מתנה ממדיר, אלא ודאי דהוי הפקר, אבל קשה דאין מהני הפקר כזה שאינו לכל העולם, וכבר תמה כן בטורי אבן (מגילה דף ח.).

והר"ן (נדרים דף לב: ד"ה אפילו ויתור), כתב דכיון דאין דרך העולם להקפיד, לא הוי כמהנהו, למ"ד ויתור מותר, ובטורי אבן (שם) הקשה דבאשירה אסור לישב בצילה אף שאין דרך העולם להקפיד בזה.

וי"ל דאה"נ אילו אסר נכסיו יהא אסור אפילו למ"ד ויתור מותר, אבל הר"ן קאי שם שאסר הנאתו שלא יהנה ממנו, וזה לא נקרא נהנה ממנו, וכן הוא בתוס' רעק"א בנדרים ריש פרק השותפין (פ"ה מ"א), דבאוסר נכסיו לא אמרינן ויתור מותר, ודבר פשוט הוא, דאפילו בלוקח ביותר דשרי במודר הנאה, מ"מ אסור במודר מנכסים, כמו שכתב הר"ן נדרים (דף לא. ד"ה ומוכר בפחות), והתם א"א לפרש מטעמא דהפקר, דהא לא מיירי בשותפין, ולכל העולם לא הוי הפקר רק לבני החצר, ומשום הכי הוצרך הר"ן לפרש דלא אסר הנכסים אלא שלא יהנה ממנו, אבל הכא בשותפין איירי שאסר הנכסים קפד, והא דמותר מטעמא דלא קפדי על כרחך צ"ל דהוא מטעם הפקר.

(רנו) תוס' ד"ה אסור, ואע"ג דבאין בה דין חלוקה אין יכול למחות בו מליכנס בחצר מ"מ יכול לאסור

משכיר
אוסר
ביתו על
השוכר

לא יחולו, וזה קשה גם בפשטות בלי באורנו בדברי הרשב"א. ונראה דכוונתו דלא נימא דחלים שני חלויות, ואם יגרש חלות הראשונה אכתי חלות שניה קיימת וזהו שכתב דשני חלויות אי אפשר, ודו"ק).

אולם לפ"ז אף דבריו אינם סותרים שיטתו בקידושין דס"ג, מ"מ סותרים דבריו למש"כ כאן דבמעכשיו מהני בחזקה דלא נימא כלתה קנינו, והא כאן דמי ממש לאחר שאגרשך, ולפי מה שנתבאר לא שייך כאן מעכשיו, וצ"ע. נולפי מה שרצה לבאר דבריו בס' "דברי חיים" א"ש דהכא הרי הוי כפדאן הוא דאין הטעם משום בידו, אלא משום דלא יצאו רגע מרשותו או מרשות הלוקח וכמש"כ הר"ן, (ואף דגם בפדאן הוא צריך מ"מ שיהיה הקדש בשעה שהוא עדיין בעלים). ולהכי מהני מעכשיו, עיי"ש בהג"ה מבין המחבר, אבל לפי מה שכתבנו קשה, ואף שהרשב"א חזר בו מדבריו, וכמו שהביא הר"ן, מ"מ מטעמא אחרינא הא חזר, אבל מסברא זו דמהני כאן מעכשיו, הא לא חזר וצ"ע. (א"ה, ע"ע בשעורי רבי שמואל גיטין ס"ק קמה שמבואר בהרחבה).

בחציך בפרוטה וחציך בפרוטה שהק' התוס' דנימא פשטו קידושי בכולה, והקשו דא"כ היא תצטרך להחזיר פרוטה אחת והיא הא לא נתרצתה אלא בשתי פרוטות, ולהנ"ל זה אינו, דבאמת לא תצטרך להחזיר, דשתי הפרוטות פעלו, והוו שתי סיבות לחלות הקידושין).

ועל כן נראה באחת היום ובאחת לאחר שאגרשך דאם יאמר מעכשיו בכוונה שמעשה הקנין יהיה גמור כבר עכשיו, ולפי מה שבארנו דבכה"ג מעשה הקנין פועל תיכף, א"כ לפי"ז הקידושין יחולו עכשיו, ותהיה חלות הקידושין מחמת שני קנינים, וכשיגרשה תו לא יחולו קידושין, והוא הא רוצה שיחולו לאחר שיגרשה ממילא אינו יכול לעשות שהמעשה קנין יהיה גמור, ומוכרח לעשות כמו בעלמא בלאחר ל', ולהכי שפיר יכול לחזור, ודו"ק היטב. ורק לר"מ בדבר שלבל"ע יכול לעשות כן משא"כ הכא, ונמצא דש"י הרשב"א בתש' אינה סותרת שיטתו בקידושין דס"ג, (ומה דמסיים הרשב"א דבמעכשיו לא מהני משום דאין יכול לחול עכשיו קידושין שניים דכבר היא מקודשת מחמת קידושין הראשונים, צ"ע קצת, דהא תיפוק ליה בלא"ה דאם יחולו עכשיו, הרי כשיגרשה

דף לב ע"ב

בדין דריסת הרגל במודר הנאה

אבל כל היכא שעצם החפץ אסור עליו חשיב הנאה מן החפץ בכל גוונא. ועיי"ש עוד בטורי אבן שכתב בהא דויתור מותר לרבנן, דהוא משום דאין דעת הנודר ע"ז. ונראה דגם לפי דברי הגרע"א י"ל דטעמא הוא כמש"כ בטורי אבן משום דעת הנודר, אולם כל היכא דאסר את החפץ, גם משמעות הנודר לאסור בכל גוון, ודוקא באסר ליהנות מן הבעלים, בזה אין דעתו על מידי דלא קפדי, ומשום דבזה אין זה קרוי נהנה מחברו בדעת בני אדם. **ובש"ע** יו"ד סי' רכא, הביא המחבר האי דינא דמתני' דמודר הנאה אסור אפי' בדריסת הרגל, באוסר נכסיו על חברו או באוסר נכסיו של חברו על עצמו, והרי דפי' מתני' באוסר הנכסים, ומ"מ תליא בפלוגתא דר"א ורבנן, ולרבנן שרי גם בכה"ג, ובהכרח דס"ל דטעמא משום דאין דעת הנודר לאסור מידי דלא קפדי, וגם באוסר החפץ אין דעתו לאסור הנאה כזאת שאין דרך להקפיד. וכן הא דעת הטו"א להדיא דגם באוסר החפץ, לרבנן שרי במידי דלא קפדי, ודלא כמש"כ הגרע"א.

קלט) **עיי"ן** בש"ע סי' רכ"א בש"ך שם הביא דעת הב"ח, דהא דדריסת הרגל אסור היינו דוקא לקצר דרכו, וכש"כ המפרש, אבל דריסת הרגל בעלמא שרי מידי דהוי אפורה חובו. וודאי דכוונתו כמו דאמרינן בירושלמי

קלח) **אין** בין המודר הנאה וכו'. ובגמ', מאן תנא אמר ראב"א ר"א היא דתניא ר"א אומר אפי' ויתור אסור במודר הנאה. וכתב הר"ן, דרבנן סברי דכל היכא דלא אסר עליו אלא הנאתו כה"ג לא מיקרי הנאה דכיון דמידי דלא קפדי בה אינשי הוא אין זה קרוי נהנה מחברו. ובפשטות משמע מל' הר"ן דדוקא באוסר הנאתו מחברו ויתור מותר לרבנן ומשום דלא חשיב נהנה מחברו בדבר דלא קפדי ביה אינשי, אבל אם אסר הנאת נכסים דאסר את החפץ של חברו, בכה"ג גם ויתור אסור ואפי' אליבא דרבנן, דחשיב מיהת נהנה מן החפץ ובזה לא שייך כלל הא דלא קפדי בה אנשי דמ"מ נהנה מן החפץ, וכן כתב להדיא בתוס' רע"א במשניות פ' השותפין.

ולפי"ז לא הבנתי מאי דקשיא לי' על הר"ן בס' "טורי אבן" מגילה ד"ח (ר"ה דריסת) עיי"ש שפי' בדברי הר"ן דמצד הדין לא חשיב נהנה מחברו, והק' ע"ז, דאטו באיסורא נמי מידי דלא קפדי שרי, והא תנן בפ"ג דע"ז גבי אשרה דלא ישב בצלה ולא יעבור תחתיה, עיי"ש, ולפי הנ"ל הא לק"מ, דבאיסורי הנאה דהחפץ אסור, ודאי חשיב הנאה אפי' במידי דלא קפדי. ורק היכא דאסור ליהנות מחברו, דהא דאסור ליהנות מנכסיו, משום שהוא בעלים על הנכסים וחשיב עיי"ז נהנה הבעלים, בזה כל דלא קפדי אינשי לא חשיב כמה שנהנה מן החפץ הנאה מן הבעלים,

(*) ופירש הכסף משנה שם אפילו הוא לוקה, ואע"ג דבעלמא המאכל איסור לחבירו אינו לוקה, שם שאלו הני שהם המדיר והוא המחל דכרו, והיא פשיטא שולקא ולא אכירי למימר כדאמרין בנדה דף מ"ו ע"ג שהיה הכותב גדול לקטן ולאסור בגל יתל: רבא א. לשון הטור [עמוד שני, ממשנה נדרים דף ל"ב ע"ג]:
ג. מדברי הרא"ש שם בפסקיו [פ"ד סימן א] וכסתם מחניתין [שם] דמוקים לה רב אלא בר אהבה שם כרבי אליעזר דנביאח דאפילו יסור אסור במדור הנאה, פירוש, מה שדרך בני אדם לומר משלו [ראש] כפירוש שם ד"ה אפילו, וכן פסקו הרמב"ם [נדרים ג, ג] והרמב"ן [שם א, א]:
ג. שם במשנה:
ד. שם במשנה, וגמרא שם דף ל"ג ע"א:
ה. שם בגמרא באוקימתא דרש לקוש:
ה"י. [ד"ה שם ד"ה אמר רבא]:
ו. שם במשנה, באוקימתא דרבא שם בגמרא:
ז. כפירוש הר"ן שם:
ח. טור [עמוד שני, וכפירוש הרא"ש שם [ד"ה מחני מקום]:
ט. שם במשנה:
י. מיתמא דרב פפא שם דף ל"ג ע"א:
יא. בעל דרב פפא שם ולא נפשטא ולתומרא [רמב"ם נדרים ג, ב; ראש ג] שם פ"ד סימן א]:
(*) פירוש, ובשביל זה שיראה כאלו חסוד, יתנו לו מנה יפה, [ר"ן נדרים ג, א ד"ה קטן]:
יב. גם זה נעשה דרב פפא שם, מפני שהוא הקרבת המאכל אליו:
יג. בירושלמי [ז] מנעיא ולא איפשטא ולתומרא, והביאו הטור [עמוד שני, שם]:

(*) קאלי אמתילת הסעף, שאסר נכסיו סתם, ואדון הנאה מאכלן עלי, והוא מהירושלמי [נדרים פ"ד הלכה ב] מנעיא ולא איפשטא ולתומרא, ועיי' [ש"ך סי' ד']:
נקודות הכסף
רבא א. [פירוש] (א) פירש רש"י ב"י עיי' ש"ך סי' א, דגם דעת רש"י דאפילו אינו מקלר דרכי אסור:
הגהות והערות
בב. סוקן ממדורת אמ"ר תק"ג: [ג] עיי' רמב"ם קרן פסח י, ח: מ. מאכלות אסורות י, ח: רבא א. כ"ה הניכסא דנפירי ויניילא ש"כ"י, וכן הוא ברמזי דניס המדורשים ש"כ"י, אך לא כמוכ "ולתומרא" כמו שהיה ה"י [עמוד שני ד"ה ו"ט] וסוקן בשמו. ועיי' קולור פסקי הרא"ש שם: [ד] לפיני בירושלמי נדרים פ"ד הלכה א כמוכ "הניס מה", הרמב"ן, הרא"ש והריטב"א גקרו "הניס מהלל מהו", הפני משה שם הניס "הניס נזק מהלל מהו", רבי יוחנן נפיש יד ח"ה ק"א, ג כמוכ שפתיים בירושלמי היא "אם יטול להיות שלוחו לקטנו לו מאכל", ועיי' מראה הפניס בירושלמי שם: [ה] ועל דבר זה עיי' ש"ך סי' ד, ע"י פ"ק ד גמל הגולה אמר אה"י י:

ל"ח ומותרת ל"ח, וליהנות משהגיע פסח, וכאן לא אמר שאסורה לילך לפני הפסח שמה שהיה ממנו אחר הפסח, דאם נזהר בנדר ואינו נזהר בתנאי נדר, עכ"ל פרישה [נאום ל], והכי אמרינן לקמן סוף סימן רל"ט [סעיף טו], ע"ש:

רבא א אפילו בבקעה כו'.
אע"פ שאין אדם מקפיד עליו, דקיימא לן [נדרים ג, ב] אפילו יסור אסור במדור הנאה, וכתב ה"ח [עמוד שני ד"ה ו"ט] נראה דאם אינו מקלר דרכו, ליכא הנאה וסרי, דלא גרע מפורע חובו דבסמך, עכ"ל. ולי נראה דלא דמי, דבפורע חובו לא מתהני כלום ולא הוי אלא גרמא, אבל הכא דמתהני בעצמו דנריסת הרגל אסור, וכן משמע ממה שכתבו רש"י [שם ג, א ד"ה מ"פסק] והרא"ש [שם ד"ה מ"פסק] והר"ן [שם ד"ה סוף] לקמן גבי אמר הנאה המביאה לידי מאכל דאסור לעבור דרך שדה לקלר דרכו ללכת לבית המשתה, ולא כתבו כן ברש"א דמתניתין, אלמא דוקא התם לא מיתסר אלא כשמקלר דרכו, משום דאם לא כן ליכא הנאה המביאה לידי מאכל אלא כשמקלר דרכו לאכול מהרה, אבל הכא דאסור בכל הנאה, אם כן דנריסת הרגל אסור בכל ענין. ואע"ג דרש"י פירש גם במתניתין [שם ג, ב ד"ה אלא] דנריסת הרגל לעבור בתנאי וקלר דרכו,

נראה דלאו דוקא קאמר, דהא לקמן סוף סעיף ד' [וס"ק כה] מוכח דנריסת הרגל אסור בכל ענין, והוא מהש"ס [שם ג, א], ודו"ק: **ב** ואסור ל"עוים חטים כו'. אע"ג דאין אוכל, מכל מקום הנאה מגוף המאכל היא: ג בבבא דבר שמשכירין כו'. לכיון דדרך להשכיר כיוצא בהם והוא מוחל לו השכירות, צאזות הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש, והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל, הרא"ש [שם ג, א ד"ה מחני מקום]: **ד** וכן אסור לחמם ידיו בכבר שלו. תמיה לי מנה ליה הא, דבירושלמי [נדרים פ"ד הלכה ב] לא מנעיא ערך לחם למהריק"ש
רבא שפתי א ושבבת דהראות בו. וקורדוס נלקע עניס לנשל: בבבא וכן אסור לחמם ידיו בכבר שלו. זה טעמו, והנכון, נדר מן הכבר אסור לחמם בו ידיו [ז]:

ביאור הגר"א

רבא [א] [נפיש] אן ראובן כו' או כו'. עיי' שם [נדרים מ"ו א, איבעיא להו כו': [ב] אסור בו. כרבי אליעזר [שם ג, ב], והאיל סתם מתניתין כוותיה, ועיי' ר"ן [שם ג, א] ד"ה ולענין [הלכה פסק] כו': [ג] אפילו בבקעה כו'. הרא"ש בפסקיו [שם פ"ד סימן א] דבבבא אף לרבנן אסור, דבבבא בתרא נ"ו ב' אמרינן דוקא בשותפין לא קפדי, ועיי' תוספות שם ד"ה רבינא, ובמגילה ח' א' ד"ה דריסת כו': [ד] בימות החמה. בפרק קמא דשבת (י' ב'): [ה] וכן אסור כו'. בירושלמי [נדרים פ"ד הלכה ב] נדר מהבכר מהו לחמם בו ידיו, ועיי' ש"ך [וס"ק ד]:

באר היטב

רבא (א) לעבור. כתבו הט"ו [וס"ק א] והש"ך [וס"ק א] אפילו אם אינו מקלר דרכו, אפילו הכי אסור בכל ענין, ודלא כה"ח:

גזיון מהרש"א

[ט] שריע סעיף בגן ומותרת ל"ח לבית אביה. עיי' תוספות יוס טוב סוף פרק ו' מנדרים, דמתוספות [נדרים טו, ב ד"ה ויטור] משמע דדוקא בלא הלכה

אוצר מפרשים

רבא א [פ"ד סי' א] דבבבא גזיון אסור דריסת הרגל. וכן כתב הש"ך [וס"ק א] דמוכח בן מלקמן, דאי לא משום אומדנא כגון שהמבקר אסר את עצמו מנכסיו של חולה דלא יכנסו לביתו כלל, ואסור בדריסת הרגל, במבבא שכתב [הש"ך] סי' כ"ה, ועיי' שמלת בנימין דמיישב פירוש רש"י [נדרים ג, ב ד"ה אלא] דבבבא כההיא דסעיף ד' דנכנסו לביתו ממש, לא תליא במקצו דרכו דכיוצא בו משכירין ואסור לעולם אף לרבנן, דאי הכא דמיייר אף בבקעה בימות החמה, דלא הוי אלא כמו ביתו שאין אדם מקפיד עליו כמו שכתב הש"ך, וזה לרבנן שרי רק קיימא לן כרבי אליעזר דאפילו יסור אסור במדור הנאה, ועל זה פירש רש"י במקצו דרכו דדוקא,

יחל [נמנדר ג, ב], פירוש לא יוחל הדבר של נדר, וכיון שאדם יכול לאסור (של) [על] [ג] אחר, הרי האסור בלא יחל, לא כהרמב"ם [שם ג, י] שפירש לוקה הוא אם ההנה אומה, ולא היא:

רבא (א) אסור לעבור על שדה. א' פירש רש"י ריש פרק אין בין המדור [נדרים ג, ב ד"ה אלא], דמיייר שמקלר דרכו בזה, אבל ממ"ש לקמן סעיף ד' [וס"ק טו] דקין ואם נכסי שמעון אסורין כו', משמע "דבכל גזיון אסור דריסת הרגל: (ב) בבבא דבר שמשכירין כו'. כיון שמוחל לו השכירות צאזות הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש, והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל, הרא"ש [שם ג, א ד"ה מחני מקום]: (ג) דהראות בו. שיהא נראה חסוד ויתנו לו חלק טוב: (ד) וכן אסור לקנות לו צרכי סעודה. בטור [עמוד שני] כתוב שדבר זה הוא נעשה בירושלמי, ונריך לתת טעם למה מספקא ליה בזה ולמה יהיה מותר טפי מכל הנהו דחשיב עד הנה. ונראה דיש סבא דשאלו כל הנהו שהוא נהנה בדבר שאין לו לנאסר כגון כלים וסוד, מה שאין כן בזה שיכול בעצמו לקנות המאכל: [ומה שכתוב] [וס"ק וכן אסור לחמם ידיו כו'. תמוה הוא, דלמה יהיה זה אסור באומר [הנאה]

יחל [נמנדר ג, ב], פירוש לא יוחל הדבר של נדר, וכיון שאדם יכול לאסור (של) [על] [ג] אחר, הרי האסור בלא יחל, לא כהרמב"ם [שם ג, י] שפירש לוקה הוא אם ההנה אומה, ולא היא:

רבא (א) אסור לעבור על שדה. א' פירש רש"י ריש פרק אין בין המדור [נדרים ג, ב ד"ה אלא], דמיייר שמקלר דרכו בזה, אבל ממ"ש לקמן סעיף ד' [וס"ק טו] דקין ואם נכסי שמעון אסורין כו', משמע "דבכל גזיון אסור דריסת הרגל: (ב) בבבא דבר שמשכירין כו'. כיון שמוחל לו השכירות צאזות הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש, והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל, הרא"ש [שם ג, א ד"ה מחני מקום]: (ג) דהראות בו. שיהא נראה חסוד ויתנו לו חלק טוב: (ד) וכן אסור לקנות לו צרכי סעודה. בטור [עמוד שני] כתוב שדבר זה הוא נעשה בירושלמי, ונריך לתת טעם למה מספקא ליה בזה ולמה יהיה מותר טפי מכל הנהו דחשיב עד הנה. ונראה דיש סבא דשאלו כל הנהו שהוא נהנה בדבר שאין לו לנאסר כגון כלים וסוד, מה שאין כן בזה שיכול בעצמו לקנות המאכל: [ומה שכתוב] [וס"ק וכן אסור לחמם ידיו כו'. תמוה הוא, דלמה יהיה זה אסור באומר [הנאה]

(עני ביניה)

בב. סוקן ממדורת אמ"ר תק"ג: [ג] עיי' רמב"ם קרן פסח י, ח: מ. מאכלות אסורות י, ח: רבא א. כ"ה הניכסא דנפירי ויניילא ש"כ"י, וכן הוא ברמזי דניס המדורשים ש"כ"י, אך לא כמוכ "ולתומרא" כמו שהיה ה"י [עמוד שני ד"ה ו"ט] וסוקן בשמו. ועיי' קולור פסקי הרא"ש שם: [ד] לפיני בירושלמי נדרים פ"ד הלכה א כמוכ "הניס מה", הרמב"ן, הרא"ש והריטב"א גקרו "הניס מהלל מהו", הפני משה שם הניס "הניס נזק מהלל מהו", רבי יוחנן נפיש יד ח"ה ק"א, ג כמוכ שפתיים בירושלמי היא "אם יטול להיות שלוחו לקטנו לו מאכל", ועיי' מראה הפניס בירושלמי שם: [ה] ועל דבר זה עיי' ש"ך סי' ד, ע"י פ"ק ד גמל הגולה אמר אה"י י: